

Til
**Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningen, Ledelsesinformation og
Implementering**

Dokumenttype
Rapport

Dato
April 2011

HELDAGSSKOLER I KØBEN- HAVNS KOMMUNE EVALUERING

HELDAGSSKOLER I KØBENHAVNS KOMMUNE EVALUERING

INDHOLD

1.	Executive summary	1
1.1	Anbefalinger	2
2.	Baggrund	4
2.1	Målet med heldagsskolen	5
2.2	Heldagsskolens virkemidler og redskaber	6
2.3	Evalueringsmetode	7
2.4	Evalueringsopbygning	8
3.	De tre heldagsskoler	9
3.1	Konkrete tiltag på skolerne	9
3.2	Nøgletal	12
3.3	Lærer- og pædagogtrivsel	15
4.	Skabes de forventede resultater?	18
4.1	Skaber heldagsskolerne den forventede forbedring i børnenes sundhed?	18
4.2	Skaber heldagsskolerne de forventede forbedringer i sociale kompetencer og trivsel?	23
4.3	Skaber heldagsskolerne de forventede faglige resultater?	27
5.	Forældrenes vurdering af heldagsskolen	33
5.1	Årsager til familiers valg af heldagsskole	33
5.2	Forældretilfredshed med heldagsskole	33
5.3	Forældrenes vurdering af heldagsskolens resultater og virkemidler	34
5.4	Hvordan påvirker heldagsskolen barnets og familiens hverdag?	37
5.5	Samarbejde med heldagsskolen sammenlignet med almindelig folkeskole	38
5.6	Forbedringsforslag til heldagsskolen	38
6.	Konklusion og anbefalinger	40
6.1	Nøgletal	40
6.2	Opnåelse af resultater på kort og langt sigt (kvantitative data)	41
6.3	Anvendelse af virkemidlerne (kvalitative data)	42
6.4	Forældrenes vurdering	43
6.5	Opsamling	44
6.6	Anbefalinger	44

BILAG

Bilag 1: Metodebilag

1. EXECUTIVE SUMMARY

Nærværende evaluering er gennemført af Rambøll Management Consulting (herefter Rambøll), i samarbejde med lektor og medlem af Skolerådet Simon Calmar Andersen, Aarhus Universitet, på opdrag af Københavns Kommunes Børne og Ungdomsforvaltning (BUF). Formålet med evalueringen er at vurdere, om heldagsskolerne bidrager til at realisere de overordnede mål, der er sat for heldagsskolerne i form af forbedrede faglige resultater, forbedrede sociale kompetencer og øget trivsel, forbedret sundhed samt forbedret elev- og forældretilfredshed. Formålet med evalueringen er endvidere at vurdere hvilke virkemidler i heldagsskolernes indsats, der forklarer resultaterne – eller manglen på samme.

Evalueringens konklusioner drages på baggrund af analyser af både kvantitative og kvalitative data. De kvantitative datakilder udgøres af resultater fra Københavnerbarometeret 2008, 2009 og 2010, resultater fra folkeskolens afgangsprøve 2010, trivselsundersøgelse blandt lærere og pædagoger samt økonomiske og andre nøgletal fra Københavns Kommune. De kvalitative datakilder udgøres af casebesøg på de tre heldagsskoler og to andre københavnske folkeskoler med en sammenlignelig elevsammensætning samt telefoninterview med 62 forældre til børn i Københavns Kommunes heldagsskoler.¹

Rambøll inddrager både kvantitative og kvalitative datakilder, da dette muliggør triangulering. Datatrianguleringen bidrager til at forstærke og nuancere evalueringens konklusioner. Evalueringen viser, at der er betydelig forskel, når man sammenligner de kvantitative resultater med informanternes vurderinger af effekten af heldagsskolerne.

Overordnet set viser evalueringen, at når der tages højde for køn, tosprogethed, socioøkonomisk baggrund etc., er der ingen signifikant forskel mellem elever på heldagsskolerne og elever på andre københavnske folkeskoler i relation til faglige kompetencer, selvvalderet sundhed samt sociale kompetencer og trivsel. Samtidig viser analysen af de kvalitative data dog, at hovedparten af informanterne på heldagsskolerne vurderer, at heldagsskolerne har positiv betydning for eleverne på de nævnte områder. Det skal her nævnes, at det er vanskeligt at sammenligne resultater og tendenser med fuldt sammenlignelige skoler, da de tre skoler er unikke i elevgrundlag. Evalueringen viser, at hvis man alene kigger på heldagsskolerne, synes der at være skabt en positiv udvikling i brug af madskole samt sociale kompetencer og trivsel.

Der kan være flere forklaringer på den manglende dokumenterbare effekt af heldagsskolerne. Heldagsskolerne har eksisteret i 2-4 år, og man kan argumentere for, at det er tidligt at foretage en kvantitativ måling af heldagsskolernes effekt på disse områder. Dette gør sig især gældende i relation til elevernes faglige kompetencer, hvor det er forventeligt, at det er vanskeligt at dokumentere forbedringer på så kort tid. Ydermere viser analysen af de kvalitative data, at ikke alle af heldagsskolens virkemidler er implementeret og anvendt efter hensigten på de tre skoler. Analysen af hvordan de særlige virkemidler på de tre heldagsskoler benyttes viser, at der kun i begrænset omfang er forskel på praksis sammenlignet med de to andre besøgte københavnske folkeskoler.

Forældrene til elever på de tre heldagsskoler er overordnet tilfredse med heldagsskolen, selv om de færreste har valgt skolen, *fordi* det er en heldagsskole. Omkring tre ud af fire er således tilfredse eller meget tilfredse med deres skole. Forældrene synes generelt at have tillid til, at heldagsskolen skaber de ønskede resultater med hensyn til især sundhed og sociale kompetencer. Madskole og fritidsaktiviteter er centrale argumenter for dette. Omkring halvdelen af forældrene er endvidere tilfredse med de opnåede faglige resultater og elevtrivslen. Den store andel tosprogede synes at være forældrenes primære bekymring i relation til skolernes mulighed for at skabe de ønskede faglige resultater, mens mobning synes at være den primære udfordring i forhold til at sikre børnenes trivsel.

Det er Rambølls vurdering, at heldagsskolerne kan have et potentiale for at forbedre elevernes faglige kompetencer, sundhed samt sociale kompetencer og trivsel, men at disse potentialer

¹ For beskrivelse af anvendte metoder og datakilder se metodebilag

endnu ikke er udnyttet i en grad, så de fremtræder i målbare resultater. Dog synes de gode potentialer ved heldagsskolerne for så vidt angår forældretilfredshed og madskole at være indfriet. Vurderingen baseres på skolers og forældres relativt udbredte tilfredshed med de virkemidler, heldagsskolerne er givet, men samtidig vurderer Rambøll, at ikke alle påtænkte virkemidler er fuldt implementeret og anvendt efter hensigten på skolerne. Derfor er det vurderingen, at der endnu er et uudnyttet potentiale på heldagsskolerne. Heldagsskolerne bør have samme høje faglige mål for eleverne som på øvrige københavnske skoler. Såfremt dette skal indfries for dermed at udfolde den samlede vision for heldagsskolen, skal ledelsesmæssige tiltag intensiveres, ligesom der skal foretages organisatoriske tilpasninger, der sikrer indfrielse af de samlede faglige ambitionsniveauer for heldagsskolen.

1.1 Anbefalinger

Da evalueringen viser, at der især er behov for at arbejde yderligere med at sikre, at lærernes og pædagogernes forskellige kompetencer bringes i spil, anbefaler Rambøll:

- At BUF i samarbejde med heldagsskolerne udvikler konkrete mål for faglig udvikling. Et mål for, hvor meget elevernes faglige niveau skal forbedres som følge af heldagsskolerne ekstra ressourcer, kan bidrage til at øge fokus på at skabe den nødvendige synergi mellem de forskellige kompetencer, øge fokus på at udvikle nye undervisningsmetoder og generelt sikre fokus på faglighed. Det er vigtigt, at skolernes frihed til at tilrettelægge undervisningen fastholdes, hvorfor der bør fokuseres på at måle elevernes faglige kompetencer og ikke undervisningssituationen.
- BUF bør tage initiativ til at drøfte med heldagsskolernes ledere (inkl. souschefer), hvilke muligheder der ligger i at kombinere lærernes og pædagogernes kompetencer, hvordan det kan gøres, hvilke begrænsninger der kan være etc. Pt. synes der på skolerne at mangle strukturerede overvejelser over mulighederne, hvilket kan være årsag til, at virkemidlet ikke er tilstrækkeligt implementeret. Dialogbaseret ledelse for at skabe refleksion er centralt for at skabe den nødvendige udvikling af indsatsens nuværende karakter og dermed et grundlag for succesfulde resultater for elevernes faglighed.
- Det kan overvejes, om der skal søges inspiration udefra. Odense Kommune har eksempelvis haft et turbodanskprojekt, hvor der blev arbejdet meget aktivt med koblingen af leg og læring, og hvor pædagog- og lærerkompetencer blev tæt integreret. Inspiration udefra kan måske sætte gang i de nødvendige processer.
- Resten af personalet bør også inddrages i en diskussion om, 1) om/hvordan leg/læring kan hjælpe til at nå målene om øget faglighed, og 2) hvordan leg/læring bedre kan integreres i skolens hverdag.
- At BUF overvejer, hvordan de i højere grad kan understøtte heldagsskolerne i opstartsfasen. Evalueringen viser, at udviklingen af en heldagsskole er en omfattende proces, der kræver fysiske, sociale, kulturelle og organisatoriske ændringer. Disse ændringer skal ske samtidig med skolens daglige virke. BUF bør understøtte denne proces, således at skolelederne på heldagsskolerne ikke primært skal administrere ombygning mv., men får rum til at være strategiske og pædagogiske ledere, der sikrer synergi mellem fagligheder.

Integration af leg og læring var et centralt element i det pædagogiske grundlag og bør være en forudsætning for heldagsskolernes fortsatte virke, da det er centralt i forhold til at øge elevernes faglige kompetencer.

Det kan overvejes, om der ligeledes skal opstilles konkrete mål for udviklingen i elevernes trivsel og sociale kompetencer samt sundhed, for at fokus på disse elementer bibeholdes sammen med det øgede fokus på fagligheden.

Hvis heldagsskolen skal give mening, er det efter Rambølls vurdering helt centralt, at følgende virkemidler fastholdes:

- Pædagogernes tilstedeværelse i skoletiden
- Madskolen
- Den ekstra tid og de ekstra timer til de centrale fag.

Evalueringen lægger ligeledes op til et par anbefalinger af ren metodisk karakter:

- Centrale spørgsmål om trivsel og sociale kompetencer i Københavnerbarometeret bør forblive uændret, så udviklingen kan måles over tid
- BUF bør overveje, om LEKS skal måle udviklingen i karakterer over tid, frem for den 2010 analyse der er gennemført på nuværende tidspunkt. En måling over tid er vigtigt for at konkludere, om et initiativ har haft en effekt (effekt kan bedst måles op imod en baseline).
- BUF bør overveje at arbejde videre med at udvikle en detaljeret forandringsteori for heldagsskolerne med henblik på at synliggøre de forventede årsag-virknings-forhold. Konkret kunne dette med fordel ske ved afholdelse af en forandringsteoriworkshop med deltagere fra forvaltning og praksis.

2. BAGGRUND

I marts 2006 indgik SF, Det Radikale, Venstre, Socialdemokraterne, De Konservative og Dansk Folkeparti et politisk forlig med ønsket om kvalificering og fremtidssikring af skole- og institutionsområdet i Københavns Kommune. Resultatet blev det treårige udviklingsprogram *Faglighed for Alle* (fremover FFA), hvortil der blev afsat 300 mio. kr. Overordnet var formålet at støtte de københavnske børn og unge og fremme trivsel, livsglæde og handlekompetencer samt imødegå problemer som chanceulighed ved at skabe professionelle og gode dagtilbud og skoler.

I Børne- og Ungdomsforvaltningen udmøntede der sig ud fra FFA's kvalitetsmål ti hovedindsatsområder, hvor et af disse var: *integrationsindsatsen*. De to projekter, *Københavnmodellen* og *Frit skolevalg* iværksattes under integrationsindsatsen for at sikre en mere lige fordeling af tosprogede børn i de københavnske folkeskoler. Konkret blev de iværksat i udvalgte skoledistrikter, for i alt 30 skoler, hvor tosprogede børn blev tilbudt en plads på skoler med overvægt af etsprogede børn. Her skulle så ansættes en integrationsmedarbejder for at øge både elevens og forældrenes sociale omgang i skolen. På samme måde skulle skoler med overvægt af tosprogede børn søge at tiltrække flere etnisk danske familier gennem kontakt til lokale daginstitutioner, mere PR-arbejde og netværksmøder for kommende forældre.

Heldagsskolerne blev placeret i byområder, hvor beboersammensætningen i de pågældende skoledistrikter betød, at indsatsen med københavnmodellen og det frie skolevalg ikke var tilstrækkelig til at sikre en rimelig fordeling af tosprogede og rent dansksprogede børn. I disse områder blev det besluttet at oprette heldagsskoler som et yderligere tilbud til områdets børn og unge.

Heldagsskolerne blev oprettet med henblik på at skabe integration mellem to faggrupper (pædagoger og lærere) under hensyntagen til de to faggruppers fagligheder, lokale arbejdstidsaftaler mv. Disse hensyn har ikke altid været nemme at forene.

Boks 2.1: Hensynet til fagligheden, arbejdstidsaftalerne og muligheden for synergi

Interviewene med interessenterne vidner om, at samarbejdet mellem lærere og pædagoger på heldagsskolerne indebærer en række fordele, men også en række forskelligartede udfordringer.

At to forskellige faggrupper med forskellige rammevilkår skal samarbejde på heldagsskolerne ser repræsentanten for Landsforeningen for Socialpædagoger (herefter LFS) som en stor udfordring. Repræsentanten vurderer, at det ville være fordelagtigt, hvis der var lavet en fælles aftale for lærere og pædagoger på heldagsskolerne. Han vurderer, at fraværet af ensartede rammer skaber problemer i relation til eksempelvis arbejdstidsregler.

Repræsentanterne for Forbundet for pædagoger og klubfolk (herefter BUPL) og LFS tilkendegiver endvidere, at det er vanskeligt at skabe balance mellem lærernes og pædagogernes faglige kompetencer. De fremhæver, at det er positivt, at pædagoger integreres i undervisningen, idet de bliver en social understøtning. Samtidig giver begge repræsentanter dog udtryk for, at der er stor risiko for, at pædagogernes faglighed bliver underordnet lærernes faglighed. LFS vurderer, at fritidspædagogikken i høj grad er underordnet det didaktiske og det skolemæssige i heldagsskolerne. Både LFS og BUPL vurderer, at pædagogerne kommer til at fungere som hjælpelærere, støttepædagoger el.lign., således at de blot er ekstra hænder og ikke ekstra/andre kompetencer. Begrundelse herfor er ifølge informanterne, at pædagogerne i høj grad kommer til at indordne sig under den kultur, der findes på skolerne. En kultur hvor fokus på læring dominerer. Repræsentanten for Københavns Lærerforening bekræfter delvist ovenstående. Han pointerer, at eftersom det er *skoler*, bør fritidspædagogikken ikke fylde ligeså meget som skoledelen.

Repræsentanten for Skole og Forældre vurderer, at der er et stort potentiale i samarbejdet mellem lærere og pædagoger. Vurderingen er, at samarbejdet mellem de to faggrupper giver

god mulighed for innovation. I forlængelse heraf understreger han, at de to faggrupper besidder forskellige kompetencer, hvorfor der skal være rum for, at de kan supplere hinanden og ikke bare varetage de samme opgaver.

Repræsentanten for Københavns Lærerforening understreger, at såfremt samarbejdet skal fungere, skal der være enighed om den pædagogiske kurs. Han pointerer i forlængelse heraf, at kulturen på mange skoler er således, at man gør som "man plejer", hvilket efter hans vurdering ikke er gangbart på denne type skole, såfremt man skal udnytte skolernes potentiale fuldt ud.

Kilde: Interview med interessenter

2.1 Målet med heldagsskolen

Der blev til etableringen af heldagsskolerne budgetteret 48,1 mio. kr. frem til 2009. Hovedformålene med heldagsskolerne var at:

- hjælpe udsatte børn fra ressourcetsvage familier
- tiltrække en større andel af lokalområdets børn til skolerne
- skabe tværkommunalt samarbejde
- skabe en udfordrende og tryk sammenhængende hverdag med tæt integration af undervisning og fritidsliv med et ønske om læring i såvel undervisning som i fritid
- sikre gratis fritidstilbud til alle
- sikre tæt samarbejde med det lokale forenings- og erhvervsliv
- sikre billig og sund mad til eleverne på skolerne
- sikre stærkt fokus på faglighed, så uddannelsesmuligheder og chancelighed øgedes for børnene.

Heldagsskolen skal tilbyde rammer for læring og udvikling, hvor alle elever har mulighed for at udvikle såvel faglige som personlige og sociale kompetencer ud fra et anerkendende perspektiv. Ved at udvide undervisningstiden skabes der mere tid og ro til refleksion og læring for eleverne, som dermed har bedre mulighed for at styrke deres faglige kompetencer. Ved at sætte fokus på koblingen mellem skole og fritidsliv kan heldagsskolen give eleverne bedre forudsætninger for at tilvælge og skabe et aktivt og meningsfuldt fritidsliv med deltagelse i sports- eller andre fritidsaktiviteter, som styrker deres sociale og almene dannelse og kompetencer. Heldagsskolen skal på denne måde understøtte øget chancelighed for børn i udsatte boligområder.

Boks 2.2: Målet om inklusion og rummelighed

Interviewene med interessenterne viser, at flere knytter deres vurdering af heldagsskolerne til spørgsmålet om, hvorvidt man med heldagsskolerne bidrager til øget inklusion eller øget isolation.

Repræsentanten for Danske Skoleelever pointerer, at en af fordelene ved heldagsskolerne er, at denne type skole har mulighed for at rumme flere elever, således at færre skal modtage specialundervisning. Hun argumenterer for, at qua den ekstra tid og den pædagogiske og læringsmæssige tilgang, kan heldagsskolerne i højere grad end andre folkeskoler inkludere elever i den almindelige undervisning. Informanten understreger dog samtidig, at heldagsskoler skal være et tilbud for alle og således ikke kun for fagligt svage elever. Sidstnævnte begrundes med, at der skal være mulighed for, at fagligt svage og fagligt stærke elever kan hjælpe hinanden, ligesom det pointeres, at såfremt heldagsskolen kun er for fagligt svage elever, risikerer man at sætte elever på disse skoler i bås som værende svage.

Sidstnævnte argument findes også hos de interessenter, der netop betonede risikoen for, at heldagsskoler er lig med isolation. Både LFS og BUPL vurderer, at det er sundt for eleverne at skifte miljø i løbet af en dag. LFS begrundede dette med, at det er tvivlsomt, om eleverne kan

skelne mellem lærere og pædagoger på heldagsskolerne, og vurderer i forlængelse heraf, at den manglende skelnen kan gøre det svært for eleverne at blive anerkendt. Repræsentanten for LFS vurderer, at lærernes og pædagogernes holdning til den enkelte elev formentlig er relativt ens, hvilket bevirker, at eleverne ikke får et frirum, hvor det læringsmæssige ikke er det primære. Han udtrykker det således: *"Jo flere vinkler på børn, – jo flere muligheder for at blive anerkendt"*. I relation hertil giver repræsentanten for LFS udtryk for, at så længe man taler om rummelighed i relation til heldagsskoler, vil det medvirke til at reproducere ulighed, eftersom forståelsen af skolerne så er, at de skal kunne rumme "de svage" eller "de dårlige".

Repræsentanten for Københavns Lærerforening medgiver, at heldagsskolerne kan betyde, at eleverne bliver isolerede, men at dette ikke bør være en hindring for heldagsskolernes virke. Han tilkendegiver, at heldagsskolerne bliver enklaver, men at fokus må være på, at eleverne får styrket deres faglighed. Han udtrykker det således: *"Skolegang må komme først. Så må de omgås etniske danskere og integreres senere."*

Kilde: Interview med interessenter.

2.2 Heldagsskolens virkemidler og redskaber

Heldagsskolerne har nogle særlige organisatoriske og pædagogiske virkemidler, der kan anvendes til at nå de ønskede mål. Udgangspunktet for disse centrale virkemidler er, at skole, KKFO og klub nu er en del af den samme organisatoriske enhed, hvilket betyder, at:

- det er nemmere at dele information om eleverne både formelt (en fælles ledelse informeres ved bekymring) og uformelt (lærere og pædagoger kender hinanden bedre)
- pædagoger og lærere kan indgå i fælles teams omkring eleverne, hvormed de bedre kan udnytte komplementariteten i deres forskellige fagligheder
- der kan være mere fleksibilitet omkring tidsmæssig og fysisk placering af undervisning og fritid (også fordi klub og KKFO nu er for alle børn).

Fagmæssigt skulle heldagsskolerne tage deres udgangspunkt i folkeskoleloven, men for at imødegå hovedformålene var et af de mere konkrete tiltag en forlænget skoledag. Den obligatoriske del af heldagsskolen kom til at omfatte syv klokketimer om dagen, inklusive en time afsat til kost- og motionsprojekt. Der er generelt flere timer afsat til undervisning på heldagsskolerne. Endvidere skulle heldagsskolerne tilbyde gratis pasning og fritidspædagogiske aktiviteter, da en stor del af børnene i omtalte områder ikke gik i fritidstilbud.

For at styrke integrationen mellem skole og fritid arbejder lærere og pædagoger sammen i teams omkring børnene. Samarbejdet mellem lærere og pædagoger skal bl.a. hjælpe heldagsskolerne med at rumme børn og unge med socio-emotionelle problemer og imødegå vanskeligheder omkring lærings- og udviklingsvilkår.

For at facilitere pædagogiske aktiviteter var hensigten, at skolens lokaler indrettedes, så disse både kunne bruges til afslapning og hygge såvel som til det boglige og kreative og dermed være tilgængelige for både fritids- og undervisningsaktiviteter. I den forbindelse har skolerne gennemgået renoveringer for at besvare de faglige og pædagogiske intentioner. Med heldagsskoleindsatsen skulle der desuden yderligere sættes fokus på udvikling af lærernes og pædagogernes faglige kompetencer gennem efteruddannelse, blandt andet i dansk som andetsprog. Alle skoler er desuden blevet madskoler. De har produktionskøkkener hvor frisk mad produceres og nye kantiner hvor eleverne samles med deres lærer for at spise frokost.

Endelig skulle heldagsskolerne have et tæt samarbejde med elevernes forældre. I det pædagogiske grundlag for heldagsskolerne præciseres det, at heldagsskolernes personale løbende skal være i tæt dialog med den enkelte forælder for at skabe det bedst mulige grundlag for at støtte barnet i dets sociale, personlige, sproglige og ikke mindst faglige udvikling². Forældrene skal desuden have mulighed for at deltage i aktiviteter i dagtimerne. Gerne i en form hvor deres viden, er-

² Fra Det Pædagogiske Grundlag for Skolerne, s. 4-5: <http://www.faglighedforalle.kk.dk/indsatsomr%C3%A5der/heldagsskoler.aspx>

faringer og baggrund kan komme i spil. Heldagsskolerne har ikke som sådan særlige virkemidler til at opnå dette, ud over den tætte integration af pædagoger med deres viden om og kontakt til forældrene.

Ud over samarbejde med forældre skal heldagsskolerne også samarbejde med andre aktører i lokalområdet. Især lokale kultur- og fritidsinstitutioner. Formålet er at sikre elevernes integration i og brug af disse lokale institutioner.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at de tre heldagsskoler har haft meget forskellige udgangspunkter. Skolerne har eksempelvis i forskellig grad været præget af uro, stor personaleudskiftning mv. forud for, at de blev heldagsskoler. Der er altså tale om skoler med forskellig kultur, forskellige muligheder og forskellige udfordringer. Implementeringen af heldagsskolen er sket inden for disse rammer, og skolerne har derfor valgt at fokusere på forskellige ting. Centralt på alle skoler har dog været fokus på at skabe trygge rammer for eleverne. Tingbjerg har desuden ikke fungeret som heldagsskole lige så længe som Hillerødgades Skole og Klostervængets Skole har det.

2.3 Evalueringens metode

Evalueringen baserer sig på kvalitative såvel som kvantitative data. Hvor de kvalitative data for størstedelen er primære data (indsamlet til denne evaluering), er de kvantitative data primært sekundære og altså oprindeligt indsamlet til andre formål. De to typer data er koblet, for herigennem at kunne vurdere den logik, som heldagsskolerne arbejder efter. Datakilderne har været:

- Interview med ledere, lærere, pædagoger, elever, forældre og samarbejdspartnere på heldagsskolerne
- Interview med ledere, lærere og pædagoger på to "almindelige københavnske folkeskoler" og tilknyttede institutioner med et stort antal tosprogede elever
- Resultater af Københavnerbarometeret 2008, 2009 og 2010
- Resultaterne fra folkeskolens afgangsprøve 2009 og 2010 for alle børn i Københavns Kommunes folkeskoler
- Trivselsundersøgelse blandt lærere og pædagoger på Københavns Kommunes folkeskoler
- Nøgletal (økonomiske og andre) fra Københavns Kommune
- Telefonsurvey med 62 forældre til børn i Københavns Kommunes heldagsskoler
- Interview med de primære interessenter.

Fokus i dataindsamlingen har været de tre heldagsskoler. Men evalueringen indeholder kvalitative såvel som kvantitative sammenligninger med andre københavnske folkeskoler.

Sammenligninger baseret på kvantitative data gør det muligt at se, om heldagsskolernes elever opnår bedre faglige resultater, bedre sociale kompetencer samt om de er sundere og trives bedre end sammenlignelige elever på andre skoler i Københavns Kommune. Ydermere muliggør det en sammenligning heldagsskolerne imellem. Det skal bemærkes, at de kvantitative data fra fx folkeskolens afgangsprøve er for elever, der gik i 7. – 8. og 9. klasse, da heldagsskolen startede. Det må antages, at disse børns faglige succes'er eller problemer i høj grad allerede var fastlagt ved heldagsskolens start.

Sammenligning på baggrund af kvalitative data må nødvendigvis tage en anden form, da der ikke kan opstilles klare udsagn om, hvorvidt én skole opnår bedre resultater end en anden skole. Det primære formål med sammenligningen har således været at vurdere, om heldagsskolerne reelt implementerer andre virkemidler end almindelige folkeskoler, eller om de implementerer eksisterende virkemidler på en anden måde. Dette er interessant, fordi det er en forudsætning for at kunne vurdere:

- Hvad det er der virker, i de tilfælde hvor heldagsskolen producerer de forventede resultater
- Om det er sandsynligt at heldagsskolerne kan producere de forventede resultater (gør de noget anderledes og er der en forventning om, at det, de gør anderledes, har den ønskede effekt?)

Metoden er yderligere uddybet i metodebilaget.

2.4 Evalueringens opbygning

I næste kapitel præsenteres de tre heldagsskoler gennem en kort beskrivelse af deres konkrete tiltag efterfulgt af en sammenligning med andre københavnske folkeskoler på centrale variable (nøgletal).

Kapitel 3 indeholder en analyse af, i hvilket omfang heldagsskolernes overordnede mål om forbedret sundhed, forbedrede sociale kompetencer og trivsel samt forbedrede faglige kompetencer er nået. Dette suppleres med beskrivelser af, hvordan heldagsskolernes virkemidler er blevet anvendt, og i hvilket omfang de vurderes at bidrage til de overordnede mål.

I kapitel 4 præsenteres resultaterne af undersøgelsen blandt forældre på de tre heldagsskoler og dermed deres tilfredshed med og syn på heldagsskolerne.

Kapitel 5 indeholder en kort beskrivelse af andre kommuners erfaringer med heldagsskoler.

I kapitel 6 præsenteres evalueringens overordnede konklusioner og anbefalinger.

3. DE TRE HELDAGSSKOLER

I indeværende kapitel beskrives de tre heldagsskoler. Først rent kvalitativt, hvor der gives et overblik over konkrete tiltag på hver af de tre skoler, og dernæst følger en mere kvantitativ beskrivelse af skolerne, hvor de sammenlignes indbyrdes og med andre skoler i kommunen på centrale variable:

- andel af lærernes tid, der anvendes til undervisning
- andel aflyste timer
- omkostninger per elev
- antal kvadratmeter per elev
- trivsel blandt lærere og pædagoger.

3.1 Konkrete tiltag på skolerne

Ved heldagsskolens start i august 2007 blev der overflyttet i alt 16 pædagoger fra et fritidshjem, en halvdagsbørnehave og et klubtilbud til **Hillerødgade Heldagsskole**. Tre af pædagogerne blev overflyttet til at varetage funktionerne: souschef med pædagogbaggrund, fritidspædagogisk leder og ungdomspædagogisk koordinator. På nuværende tidspunkt er der ansat ni pædagoger samt de tre pædagoger i lederstillinger.

Hillerødgades Heldagsskole startede heldagsskoleforsøget med en teamstruktur, hvor der var tilknyttet en pædagog pr. klasse. Et team bestod typisk af tre lærere og en pædagog. Undervejs er samarbejdsstrukturen ændret og i dag er både lærere og pædagoger delt ind i tre hovedgrupper: indskoling, mellemtrin og udskoling. De pædagoger, de yngste børn møder i fritidsdelen, arbejder primært på disse klassetrin. Ud over samarbejdet i de tre hovedgrupper er der tilknyttet pædagoger til klasserne efter behov. Der er flest pædagoger på de yngste klassetrin. På de ældste klassetrin har pædagogarbejdet overvejende karakter af AKT-arbejde.

Pædagogernes arbejde består dels i at være med i undervisningen, dels i at tilrettelægge og gennemføre kortere forløb for mindre grupper af børn, der i perioder har særlige behov. Derudover samarbejder lærere og pædagoger i forbindelse med de to tiltag: gårdvagtsteam og legepatrulje-koordinatorer – begge områder er implementeret som led i indsats for tryk og trivsel.

Skoledagen starter med fælles morgenmad, som alle skolens børn kan deltage i. Ved morgenmaden er to pædagogiske medarbejdere tilstede. Omkring 25 % af skolens børn kommer før kl. 8.00 og spiser morgenmad på skolen. Deltagerne i morgentilbuddet er primært fra indskolingen samt mellemtrinnet, men også de ældste elever 'kigger forbi'.

Selve undervisningen er tilrettelagt efter et grundskema, der omlægges efter aktuelle behov. Alle folkeskolens er fag tildelt et timetal, der er udvidet i forhold til mindstekrav. Der er således mere tid til rådighed inden for fagets tidsmæssige ramme. Grundskemaet indeholder fagene fra folkeskolens fagrække suppleret med nogle timer, der ikke er lagt fast på fag (H-timer). Planlægningen af H-timerne forvaltes af klasseteamet, således at fx fag med behov, tidskrævende emner, akutte interesser kan tilgodeses. I 2011 har skolen reserveret et antal H-timer til 'workshops', hvor børnene selv ønsker sig ind på forskellige hold. I disse workshops tilbyder lærere og pædagoger undervisning sammen.

Når den obligatoriske skoledel slutter, kan børnene i indskolingen benytte skolens fritidsdel, som ligger på en anden matrikel og på mange måder minder om et almindeligt fritidshjemstilbud. Fritidstilbuddet benyttes af tæt på 80 % af børnene. Før heldagsskoleforsøget benyttede ca. 40 % det daværende fritidshjemstilbud. Pædagogerne, der har ansvaret for fritidsdelen, er altid mødt ind i løbet af skoledagen, og har således fulgt børnene en del af dagen.

Til børnene på mellemtrinnet og i udskolingen er der et klublignende tilbud, samt i samarbejde med lokale idrætsklubber forskellige andre tilbud i tidsrummet 15–17. Det er stort set kun børn fra mellemtrinnet, som benytter sig fast af tilbuddet. De fleste store børn (8. og 9. klasse) går enten til anden idræt eller passer et fritidsarbejde. Skolen har en ungdomspædagogisk koordinator.

It som et indsatsområde er blevet muliggjort efter oprettelsen af to nye edb lokaler³, og endvidere har skolen et sprogcenter med adgang til edb og internet, samt nye ergonomisk korrekte møbler på hele skolen⁴.

I august 2008 indviede skolen en elevkantine og køkken med alle moderne faciliteter⁵. Her kan eleverne få morgenmad mellem kl. 7 og 8, samt økologisk frugt og grønt i løbet af dagen. I køkkenet etableredes et pædagogisk rum for at muliggøre elevdeltagelse og derved øge elevernes viden om sundhed og maddannelse. Mod betaling er det muligt at få frokost på skolen. Eleverne spiser sammen klassevis med deltagelse af mindst én lærer, og måltidet anvendes til samtale og indlæring af normer og kulturer relateret til måltidet (sund mad, afrydning, samtale omkring bordet, hjælpe hinanden etc.). Kantine anvendes ligeledes ved forældrearrangementer, hvor den udgør både en indbydende fysisk ramme samt giver mulighed for at servere mad for forældrene. Typisk serveres det samme som børnene fik at spise tidligere på dagen.

Klostervængets Heldagsskole blev heldagsskole 1. august 2007. Ultimo 2007 blev der ansat 11 pædagoger, tre af dem fulgte med fra det fritidshjem, der sammen med skolen blev til en heldagsskole. I dag er der syv uddannede pædagoger og tre pædagogmedhjælpere.

Skolen er i dag indrettet således, at undervisning og fritid er godt integreret. Dette har dog været en længere ombygningsproces og først i 2010 var alle faciliteter på plads. Eksempelvis er indskolingsbygningens stueetage indrettet til fritidsdelen. Der er et værksted, et fælles rum til spil, læsning, perler m.m. og et rollespils-, teater- og dramalokale. På første sal er der undervisningslokaler. Der er et stort fællesrum på begge etager, i stueetagen med køkken.

Skolen er åben fire hverdage fra kl. 7.00-21.00. Mellem kl. 7.00 og 8.00 har eleverne mulighed for at få morgenmad. Undervisningen foregår fra kl. 8.10-14.50. Der serveres frugt til alle elever kl. 9.40. Eleverne spiser frokost i skolens kantine i to hold fra kl. 11.25-12.25. De største elever spiser først, og de mindste bagefter. Eleverne deltager klassevis i madlavning og servering af frokosten. Frokosten anvendes som en mulighed for at samle eleverne og bidrage til deres viden om mad, sundhed og måltidsnormer. Fritidsdelen åbner kl. 15.00 og lukker kl. 17.00. Klubben åbner ligeledes kl. 15.00 og lukker fire dage om ugen kl. 21.00, om fredagen kl. 17.00. Elever, som bliver i fritidsdelen og klubben, får brød og frugt kl. 15.00. Skolen har også et elevcenter, hvor elever fra 2.-9. klasse kan få lektiehjælp efter skoletid fra kl. 15.00 fire dage om ugen.

Lærere er ansvarlige for og varetager undervisningen fra kl. 8.10-14.50 samt lektiehjælpen i elevcentret. Pædagoger indgår dels i en del af undervisningen, og dels er pædagogerne ansvarlige for fritidsdelen og klubben. Der er knyttet en pædagog til hver klasse i indskoling og 4. klasse, på mellemtrinnet og i udskoling er der knyttet pædagoger til specielt udvalgte klasser, som har et særligt behov for at arbejde med klasse miljøet og AKT-problematikker.

Alle pædagoger har modtaget efteruddannelse i dansk som andetsprog. Desuden har skolen afholdt pædagogiske eftermiddage og pædagogiske weekends med temaer som: Kreativ planlægning af undervisningen, herunder læringsstile/metoder såsom "Cooperative Learning" og "Cross Age Learning"; klasseledelse; konfliktmægling; evaluering; anerkendende pædagogik og relationsdannelse. Alle lokale kurser er gennemført med såvel lærere som pædagoger.

Ud over det obligatoriske timetal i fagene er der lagt ekstra lektioner til en del af fagrækkens obligatoriske fag. Desuden er der lagt bevægelseslektioner, it-lektioner, bonuslektioner (1.- 3. klasse fx kreative aktiviteter) og lektioner i modersmålsundervisning eller dansk som andetsprog (1.- 5. kl.) ind i skemaet.

Lærerne og pædagogerne indgår alle i et klasseteam, som kan bestå af 3-5 medlemmer. Med henblik på at skabe gode rammer for samarbejde mellem lærere og pædagoger er der hver uge

³ <http://www.hil.kk.dk/Infoweb/Designskabelon10/Rammeside.asp?Action=&Side=&Klasse=&Id=&Startside=&ForumID=>

⁴ <http://www.hil.kk.dk/Infoweb/Designskabelon10/Rammeside.asp?Action=&Side=&Klasse=&Id=&Startside=&ForumID=>

⁵ <http://www.hil.kk.dk/Infoweb/Designskabelon10/Rammeside.asp?Action=&Side=&Klasse=&Id=&Startside=&ForumID=>

afsat to konferencetimer, som bl.a. kan bruges på planlægning af undervisning, planlægning af andre aktiviteter og opfølgning omkring enkelte elever m.m.

Skolen har ansat en socialmedarbejder, der har særligt fokus på elever, som er i mistrivsel. Han følger op omkring disse elever både i skoletiden og i fritiden og arbejder blandt andet med AKT-problematikker i forhold til disse elever. Sammen med en enkelt af pædagogerne er han også ansvarlig for et par alternative skoleaktiviteter samt andre elevrelaterede aktiviteter.

Skolen samarbejder med et lokalt ressourcecenter om fritidsaktiviteter for eleverne, ligesom de lokale foreninger årligt indbydes til at komme på skolen og fortælle om deres aktiviteter med henblik på at engagere eleverne heri. Mange af skolens elever spiller skak, da skolen har et samarbejde med Dansk Skoleskak. Derudover benytter skolen sig af foreningsguider, der hjælper eleverne med at finde relevante fritidsaktiviteter. Skolen har desuden et samarbejde med KKU (Københavns Kommunes Ungdomsskole), der forsøgsvis opretter hold på de betingelser, som skolens elever kan honorere.

Tingbjerg Skole blev heldagsskole i 2008 og fik fritidshjemdelen tilknyttet med det samme, fritidsklub og ungdomsklub fulgte i maj 2010. Fra fritidshjemmet fulgte ni medarbejdere med, herunder to afdelingsledere. Fra klubberne 13 medarbejdere. I dag er der ti pædagoger, to afdelingsledere, ni pædagogmedhjælpere og tre timelønnede tilknyttet skolen.

De første år var der kun tilknyttet pædagoger i indskoling, da skolen ikke havde klubbelen. Alle indskolingsklasser har indtil nu haft en klassepædagog. I de forløbne år har der således typisk været fire lærere og to pædagoger i hvert team, men kun til og med 3. kl. I 4. kl. har der været én pædagog én dag om ugen samt en pædagog tilknyttet AKT. Strukturen med klassepædagoger ophører, da der fremadrettet vil være færre pædagoger. Skolen bibeholder klassepædagoger i børnehaveklassen og i 1. klasse samt i specialklasser. Resten af pædagogernes timer bruges i forhold til AKT og til værkstedstimer. Pædagoger deltager i afdelingsmøder samt i teammøder i indskoling og på mellemtrinnet.

En typisk dag i indskoling kan se ud som følger:

- 1-2. lektion: fx dansk
- 3-4. lektion: fx kristendom og matematik
- Lang spisepause på en time
- 5. lektion: bevægelse + læseværksted
- 6-7. lektion: værksteder, idræt, modersmål, eller lektielæsning.

Pædagogerne er oftest med i de sidste tre lektioner.

En typisk dag på mellemtrinnet kan se ud som følger:

- 1-2. lektion: fx matematik
- 3-4. lektion: fx idræt
- Lang spisepause
- 5. lektion: fx dansk
- 6-7. lektion: p-fag, løb og læs, lektielæsning, timer på gården (skolen har en bondegård i forbindelse med klubben).

Der kan være pædagoger med en hel dag eller fx de sidste timer.

For udskoling ligner skoledagen en skoledag på alle andre skoler. De har en ekstra dansk- og matematiktime samt 1-2 lektioner med lektielæsning hver uge.

Skolen har fået gennemrenoverede klasse- og faglokaler, et lærings- og kompetencecenter indeholdende to it-lokaler, et moderne læringscenter, et sprogcenter, specialcenter og i 2008 blev fritidsdelen åbnet med udendørsarealer. Kantinen og køkkenet åbnede i 2010. Her er der mulighed for at få frokost på skolen. Eleverne deltager på skift i forberedelse af maden, og

spisning foregår klassevis ved lange fællesborde, hvor både elever som spiser kantinens mad og elever som spiser medbragt mad, sidder sammen med en af klassens lærere. Der serveres desuden morgenmad for indskoling, samt formiddagsfrugt, -grønt og -brød for alle kl. 10. Et eksempel på hvordan skolen bruger kantinen samt søger at inkludere forældre i skolen og imødegå kulturelle forudsætninger var en Eid-fest i 2011. Her medbragte hver familie en ret, og der blev dækket op i kantinen, hvor de forskellige specialiteter fra de forskellige lande gav et indtryk af, hvordan kulturer sætter sit præg på maden. Arrangementet blev sluttet af med musik og dans i skolens idrætshal⁶.

Skolen har i en periode på to måneder deltaget i et forsøg med uddeling af koldt vand. Dette har været sponsoreret af Aqua d'or.

Skolen samarbejder med eksterne aktører omkring elevernes fritidsliv. Eksempelvis har de et sportsprojekt kaldet ISA, hvor ældre elever fungerer som mentorer for yngre elever i forhold til at introducere og integrere eleverne i lokale sportsklubber. Desuden har Tingbjerg Skole ad to omgange samarbejdet med filmselskabet Zoomstory omkring produktion af korte film om elevernes hverdag, herunder film om fædre som hjælper deres børn med læsning. På Tingbjerg Høldagsskole har man indført spisning, sommer- og julearrangementer⁷ sammen med forældrene. Formålet er at øge kontakten med forældrene.

3.2 Nøgletal

I dette afsnit analyseres fire nøgletal for heldagsskolerne og de øvrige skoler på baggrund af kommunens egne opgørelser. Formålet er at undersøge, om der er forskel på heldagsskolerne og andre skoler med hensyn til disse nøgletal. De fire udvalgte nøgletal er:

- Lærernes undervisningsandel – det antages, at andelen af timer anvendt på undervisning er mindre på heldagsskolerne end på andre skoler, grundet den øgede tid anvendt til koordinering og andre tiltag
- Andel aflyste timer – det antages, at andelen af aflyste timer er mindre, fordi heldagsskolerne har mulighed for at lade pædagogerne overtage undervisningen, hvis det er nødvendigt
- Udgift pr. elev – heldagsskolerne forventes at være dyrere end andre skoler, grundet de ekstra virkemidler der skal implementeres
- Kvadratmeter pr. elev – der er ingen a priori-antagelse, men det er interessant at se på arealstørrelse, da lokaleanvendelse netop er et centralt element i heldagsskolernes arbejde med at koble leg og læring.

Den **gennemsnitlige andel af lærernes tid, der bruges til undervisning** er minimalt mindre for heldagsskolerne samlet set sammenlignet med gennemsnittet for de øvrige folkeskoler i Københavns Kommune. Således er lærernes undervisningsandel i gennemsnit 33,6 pct. på heldagsskolerne og 33,8 pct. på de øvrige skoler. For heldagsskolerne afviger de enkelte skoler ganske lidt fra gennemsnittet, mens gennemsnittet for de øvrige skoler dækker over en vis spredning i andelen af undervisningstid. Den laveste undervisningsandel blandt de kommunale skoler er 28,3 pct., mens den højeste andel er 39 pct. Undervisningsandelene for de enkelte heldagsskoler samt gennemsnittet for heldagsskolerne og de øvrige skoler, fremgår af nedenstående tabel.

⁶ Fra Tingbjerg Høldagsskoles hjemmeside:

<http://www.tingbjergskole.kk.dk/infoweb/Designskabelon10/Rammeside.asp?Action=&Side=&Klasse=&Id=&Startside=&ForumID=>

⁷ Fra interview med ledere fra Tingbjergs høldagsskole.

Tabel 3.1: Andel af lærernes tid, der bruges til undervisning

Skole	Lærernes undervisningsandel i pct.
Klostervængets Heldagsskole	32,6 %
Tingbjerg Heldagsskole	35,6 %
Hillerødgades Heldagsskole	32,6 %
Heldagsskolerne i gennemsnit	33,6 %
Øvrige kommunale folkeskoler i gennemsnit	33,8 %

Kilde: Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningens opgørelser

Modsat antagelsen er andelen af timer, der anvendes til undervisning altså ikke mindre på heldagsskolerne end på andre københavnske folkeskoler samlet set.

Andelen af aflyste undervisningstimer er mindre på de tre heldagsskoler end på de øvrige kommunale folkeskoler. I gennemsnit aflyses 0,6 pct. af undervisningstimerne på heldagsskolerne, mens andelen er 2 pct. på de øvrige kommunale folkeskoler. Der er dog stor forskel både internt mellem de tre heldagsskoler og internt mellem de andre skoler i kommunen. Hvor Klostervængets Heldagsskole og Hillerødgades Heldagsskole ligger på eller lige omkring 0 pct. aflyste timer, er det 1,6 pct. for Tingbjerg Heldagsskole. På de andre folkeskoler er forskellene endnu større, med 20 pct. aflyste timer på den skole, hvor flest timer aflyses, mens syv skoler overhovedet ikke har aflyste timer.

Tabel 3.2: Andel aflyste undervisningstimer

Skole	Andel aflyste undervisningstimer
Klostervængets Heldagsskole	0,1 %
Tingbjerg Heldagsskole	1,6 %
Hillerødgades Heldagsskole	0 %
Heldagsskolerne i gennemsnit	0,6 %
Øvrige kommunale folkeskoler i gennemsnit	2 %

Kilde: Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningens opgørelser

Som forventet er andelen af aflyste timer mindre på heldagsskolerne end gennemsnittet for kommunens andre skoler. Der er dog også andre skoler end heldagsskolerne, der har omkring 0 aflyste undervisningstimer, så heldagsskolen er ikke en forklarende faktor i sig selv.

Tabel 3.3 viser budgetudmelding 2011 pr. elev⁸ fordelt på tre budgetposter:

- A. Er den del af budgettet, som vedrører den almene undervisning på folkeskolerne (bevilling, som følge af budgetmodel)
- B. Er de særbevillinger, som heldagsskolerne modtager til heldagsskoledelen
- C. Er den særbevilling, som heldagsskolerne modtager til fritidsdelen.

⁸ Der er taget udgangspunkt i budgetudmelding 2011. Gennemsnittet pr. elev er beregnet med udgangspunkt i de udmeldte budgetmidler til børnehaveklasse og 1.- 10. klasse på de almene folkeskoler. Budgettet til almene folkeskoler, som har specialklasser eller en specialklasserække, er medregnet i beregning af gennemsnittet pr. elev.

Tabel 3.3: Udgifter pr. elev, budgetudmelding 2011 fordelt på 3 budgetposter

Budget pr. elev (gns.)	A – Alm.	B – Hel-	A+B	C – Hel-	A+B+C
	folkeskole	dagsskole		dagsskole fritidsdelen	
Hillerødgades Heldagsskole	92.465	25.042	117.507	26.808	144.314
Klostervængets Heldagsskole	93.120	25.450	118.570	28.423	146.993
Tingbjerg Heldagsskole	92.552	20.925	113.476	28.686	142.163
Øvrige kommunale folkeskoler i gennemsnit	60.803	-	60.803		

Kilde: Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningens opgørelser

Af kolonne A kan man se den gennemsnitlige udgift pr. elev på de tre heldagsskoler sammenlignet med det samlede gennemsnit pr. elev for øvrige folkeskoler i Københavns Kommune. Heldagsskolerne tilføres, sammenlignet med gennemsnittet, lidt mere end 30.000 kr. mere pr. elev. Denne forskel vedrører udelukkende tildelingen på baggrund af budgetmodellen ekskl. særbevillinger til heldagsskolerne. Eleverne på heldagsskolerne modtager bl.a. flere ressourcer end gennemsnittet på baggrund af skolernes elevsammensætning (andelen af tosprogede elever og andre sociale kriterier).

Hertil kommer særbevillingerne til heldagsskolerne til bl.a. øget undervisning, tillæg til lærere og pædagoger, fuld ledelsesstruktur, lærernes undervisningstid, som yderligere forøger udgiften pr. elev med ca. 20.000-25.500 kr. (kolonne B). Dette er den egentlige ekstra omkostning relateret til heldagsskolerne.

Tabel 3.3, kolonne C viser budgettet pr. elev, som alene vedrører fritidsdelen på heldagsskolerne. Hvis skolerne ikke var heldagsskoler, ville kommunen fortsat have udgiften til budgetpost C, da man må forvente, at eleverne ville være indmeldt på fritidshjem og klubber andre steder i kommunen. Derfor indgår kolonne C ikke i sammenligningen med udgifter pr. elev i de øvrige skoler.

Heldagsskolerne har dermed en ekstra omkostning på mellem 21.000 og 25.500 per elev per år, for den del der alene relateres til heldagsskolens ekstra virkemidler (kolonne B). Dette svarer til, at heldagsskolerne er imellem 34 og 42 pct. dyrere end almindelige Københavnske folkeskoler. Det interessante, som denne evaluering bl.a. skal belyse, er, om heldagsskolen er de ekstra penge værd i forhold til de resultater, der skabes.

Boks 3.1: Er heldagsskolen en dyr løsning?

Interviewene med interessenterne viser, at der er forskellige holdninger til grundlaget for heldagsskolerne.

Repræsentanten for LFS tilkendegiver, at de ikke mener, at der er skabt de nødvendige forudsætninger og rammer for at få det optimale ud af projektet. Han vurderer, at dette skyldes, at der har manglet en grundlæggende diskussion af, hvad man ville med heldagsskolerne. Konsekvensen heraf er ifølge informanten, at man ikke i tilstrækkelig grad har identificeret de udfordringer, folkeskolen står overfor, og løsningen har derfor været "mere af det samme" – altså mere undervisning. Samlet set vurderer LFS, at eftersom forudsætninger og rammer ikke er optimale, er udbyttet af heldagsskolerne ikke optimalt for eleverne, hvilket betyder, at det "er en dyr løsning".

Københavns Lærerforening har et andet syn på grundlag og økonomi for heldagsskolerne. Repræsentanten herfor medgiver, at heldagsskoler er en dyr løsning, men vurderingen er, at der er behov for en særlig indsats for, at ressourcetsvage elever får de nødvendige kompetencer til at få en uddannelse og klare sig i samfundet. Sat på spidsen betyder dette, at hvis der ikke gøres en indsats for eleverne på et tidligt tidspunkt, skal "socialforvaltningen betale for dem senere".

Københavns Lærerforening vurderer endvidere, at de mange udfordringer heldagsskolerne står overfor, og som primært er knyttet til elevgrundlaget, fremmer udviklingen på skolerne. Repræsentanten udtrykker det således: *"Hele forsøget har tvunget skolerne og ledelse til at gentænke den pædagogiske tilgang. Dem der er længst fremme er typisk dem med de største udfordringer."* I forhold til økonomi tilkendegiver repræsentanten, at det ville være fordelagtigt, hvis heldagsskolerne blev finansieret gennem en særlig bevilling, idet pengene ellers går fra andre skoler, projekt osv. på uddannelsesområdet.

Kilde: Interview med interessenter.

Med hensyn til *areal per elev* er det kun Dyvekeskolen, der har flere m² per elev end heldagsskolerne. Heldagsskolerne har således mellem 24 og 33 m² per elev, Dyvekeskolen 34 m² per elev imens kommunens andre folkeskoler har imellem 1 og 23 m² per elev. Der skal dog her tages højde for, at dette tal for heldagsskolerne inkluderer plads anvendt til fritidsdelen. Det har ikke været muligt at indhente præcise og udfyldende data om areal per barn på institutioner tilknyttet kommunens andre folkeskoler. Baseret på de data der er til rådighed (45 fritidshjem og integrerede institutioner) er gennemsnittet 9 m² per barn. Tages der højde for dette⁹, ligger heldagsskolerne stadig over gennemsnittet, men kun Klostervej og Tingbjerg er blandt de seks skoler med flest m² per elev i Københavns Kommune.

3.3 Lærer- og pædagogtrivsel

I dette afsnit analyseres læreres og pædagogers oplevelse af trivsel og værdsættelse på arbejdspladsen. Formålet med analysen er at undersøge, om heldagsskolernes bedre mulighed for samarbejde og koordinering mellem lærere og pædagoger umiddelbart afspejles i bedre trivsel samlet set og øget værdsættelse fra kolleger. I det følgende analyseres henholdsvis læreres og pædagogers vurdering af trivsel, værdsættelse fra ledelse og kollegial værdsættelse fordelt på de enkelte heldagsskoler. Dernæst sammenlignes gennemsnittet for de tre heldagsskoler og gennemsnittet for de ni andre kommunale folkeskoler, der også har integreret KKFO'er¹⁰.

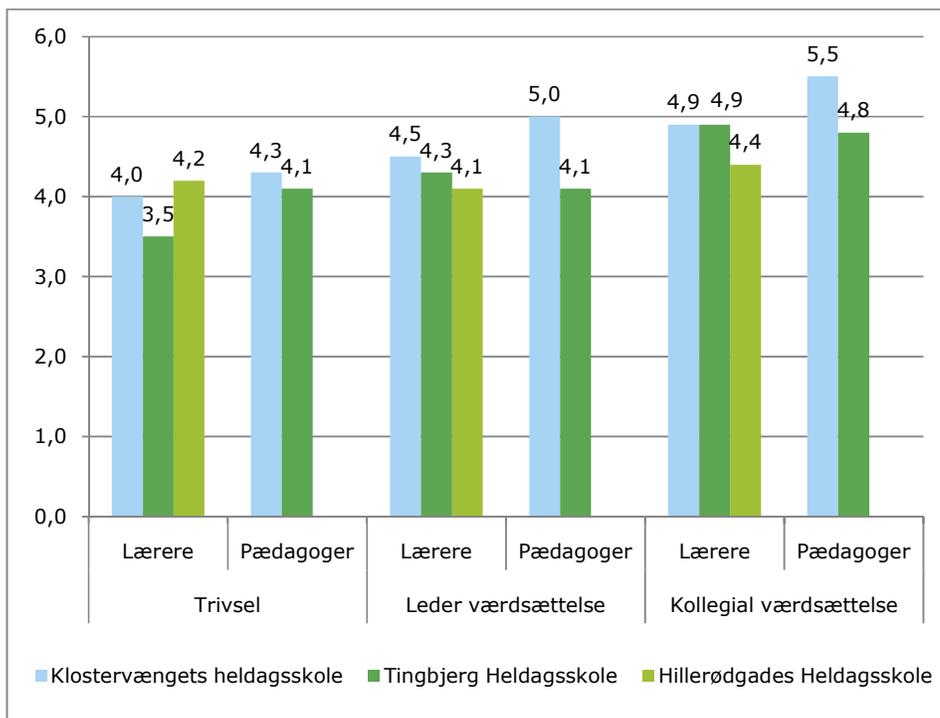
På en skala fra 1-6 hvor 1 er lig "passer slet ikke" og 6 er lig "passer helt", har lærere og pædagoger angivet, i hvor høj grad en række positive udsagn om deres trivsel og værdsættelse på arbejdspladsen passer på deres hverdag. Graden af trivsel og oplevelse af at blive værdsat bygger således på medarbejdernes selvrapporteringer. Data er indsamlet som led i Københavns Kommunes Trivselsundersøgelse blandt medarbejdere i 2010.

Figur 3.1 viser læreres og pædagogers vurdering af trivsel, værdsættelse fra leder og værdsættelse fra kolleger på hver af de tre heldagsskoler. For Hillerødsgades Heldagsskole er pædagogernes besvarelse ikke opgjort pga. for få respondenter.

⁹ Gjort ved at trække gennemsnittet på 9 m² per elev fra heldagsskolernes m² per elev.

¹⁰ De 9 sammenlignelige skoler med integreret KKFO er Bavnehøj Skole, Gasværksvejens Skole, Kirkebjerg Skole, Korsager Skole, Rødkilde Skole, Sortedamskolen, Skolen på Islands Brygge, Utterslev Skole og Valby Skole.

Figur 3.1: Læreres og pædagogers vurdering af trivsel og værdsættelse fordelt på de tre heldagsskoler

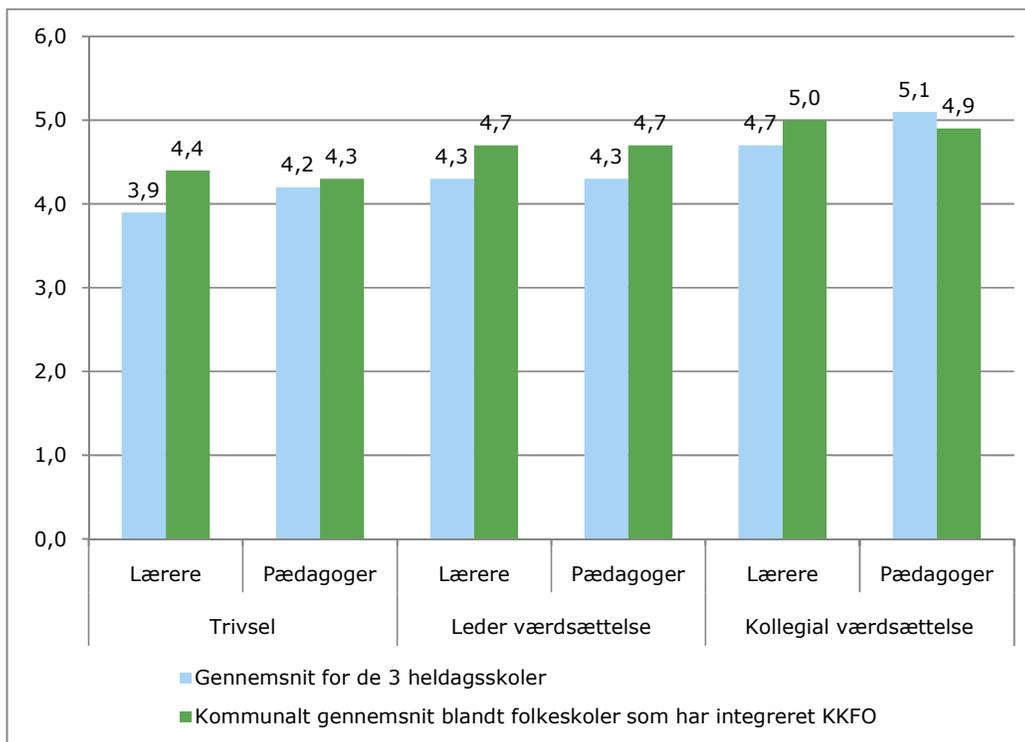

Kilde: Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningens opgørelser

Pædagoger på Klostervængets Heldagsskole vurderer generelt trivsel og værdsættelse fra både leder og kollegaer højere end lærere og pædagoger på Tingbjerg Heldagsskole. Dette kan skyldes, at Klostervænget har været heldagsskole længere end Tingbjerg, og at pædagogerne på klostervænget derfor har haft bedre tid til at tilpasse sig til deres nye rolle. Lærerne på Hillerødgades Heldagsskole er den lærergruppe, som scorer højest på trivsel. Samtidig er lærerne på Hillerødgades Heldagsskole den gruppe, som scorer lavest på spørgsmålene om værdsættelse fra leder og kolleger.

Figur 3.2 nedenfor viser læreres og pædagogers vurdering af trivsel og værdsættelse i gennemsnit for alle tre heldagsskoler sammenlignet med gennemsnittet for de ni andre kommunale folkeskoler, som har integreret KKFO.

Figur 3.2: Læreres og pædagogers vurdering af trivsel og værdsættelse i gennemsnit for tre heldagsskoler og ni andre kommunale folkeskoler

Kilde: Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningens opgørelser

Generelt er forskellene mellem heldagsskolerne og andre Københavnske folkeskoler meget små. Et par generelle tendenser kan dog identificeres:

- Ser vi på gennemsnittet af de tre heldagsskoler og de øvrige folkeskoler, scorer både lærere og pædagoger kollegial værdsættelse højest, og trivsel lavest. Der er imidlertid forskel mellem heldagsskolerne og de kommunale folkeskoler i forhold til, om det er lærere eller pædagoger, som oplever størst trivsel på arbejdspladsen. I gennemsnit oplever pædagoger større trivsel end lærere på heldagsskolerne, mens det er omvendt på de kommunale folkeskoler.
- Generelt oplever lærer og pædagoger på sammenlignelige kommunale folkeskoler højere trivsel og bedre leder værdsættelse end pædagoger og lærer på heldagsskolerne. Det samme gælder for kollegial værdsættelse blandt lærerne. Det er dermed kun på variabelen kollegial værdsættelse og blandt pædagogerne at heldagsskolerne har mere positive tal end de sammenlignelige Københavnske folkeskoler.

Det skal dog igen bemærkes, at de gennemsnitlige forskelle er meget små.

4. SKABES DE FORVENTEDE RESULTATER?

I dette kapitel præsenteres resultaterne af analyserne af, hvorvidt heldagsskolerne skaber de forventede resultater i relation til elevernes faglige kompetencer, sundhed samt sociale kompetencer og trivsel. Som del af analysen foretages der endvidere en sammenligning af resultater og virkemidler med andre københavnske folkeskoler med et sammenligneligt elevgrundlag. Det skal bemærkes, at der ikke er opstillet konkrete målbare mål for heldagsskolerne. Det er dermed ikke muligt at konkludere, om heldagsskolerne har nået de ønskede mål. I stedet belyses det, i hvilket omfang heldagsskolerne har bidraget til en positiv udvikling i retning af de ønskede resultater. Det bør overvejes, om der fremadrettet skal opstilles konkrete og målbare målsætninger for heldagsskolernes effekter.

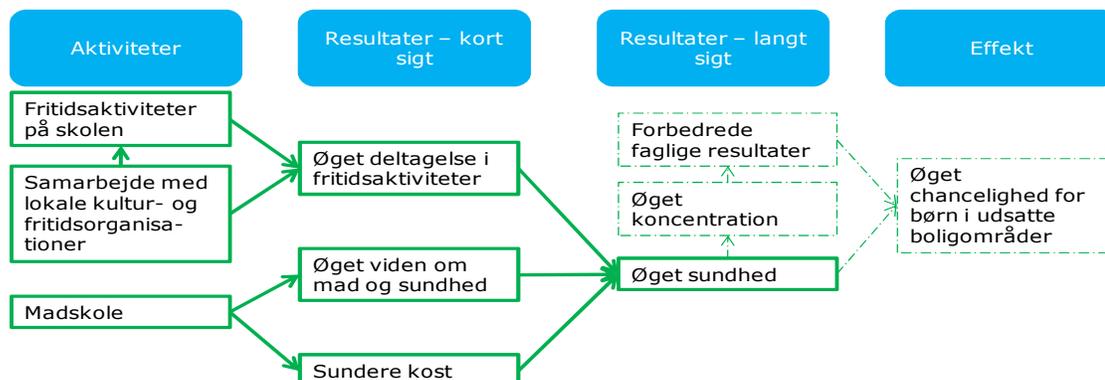
Indeværende kapitel baserer sig på analyse af både kvantitative og kvalitative datakilder. Af kvantitative data indgår – i afsnittet om faglige resultater – analyse af karakterer for elever på henholdsvis heldagsskoler og andre skoler, i afsnittet om sundhed indgår analyse af data fra Københavnerbarometret og opgørelse over andel elever, der deltager i madskole, mens der i afsnittet om sociale kompetencer og trivsel indgår analyse af data fra Københavnerbarometret. I alle afsnit indgår analyse af kvalitative data genereret via casebesøg på de tre heldagsskoler og to andre skoler og tilknyttede KKFO'er.¹¹

Rambøll har udarbejdet en forandringsteori for hvert af de tre temaer. Forandringsteoriene er udviklet af Rambøll i evalueringens opstartsfasen og forfinet for det enkelte indsatsområde på baggrund af vores analyse af det pædagogiske grundlag for heldagsskolerne og den viden, vi har indsamlet via casebesøg på de tre heldagsskoler. Forandringsteorien er en metode, der sikrer systematisk vurdering af data for de centrale fokusområder i evalueringen og har desuden udgjort den hypotesegenererende analyseramme for evalueringen af de tre indsatsområder. I det følgende bidrager forandringsteoriene til at anskueliggøre, hvilke af heldagsskolens aktiviteter (virkemidler) der er iværksat med henblik på at opnå hvilke kort- og langsigtede resultater. Som nævnt indledningsvist er hovedformålet med heldagsskolerne at sikre øget chancelighed hos børn i udsatte boligområder, hvorfor dette er opstillet som ønsket effekt for de tre fokusområder. Forandringsteorien for det enkelte fokusområde præsenteres indledningsvist i de tre følgende afsnit.

4.1 Skaber heldagsskolerne den forventede forbedring i børnenes sundhed?

I dette afsnit sætter vi fokus på, hvorvidt sundheden er forbedret hos eleverne i heldagsskolerne sammenlignet med andre københavnske folkeskoler. Analysen baserer sig dels på data fra Københavnerbarometret, dels på opgørelser over, hvor mange der anvender madskolen. Derudover indgår kvalitative data genereret ved casebesøg på de tre heldagsskoler og to andre københavnske folkeskoler.

Figur 4.1: Forandringsteori for heldagsskolens målsætning om forbedring af elevernes sundhed

¹¹ For beskrivelse af dataindsamling og datakilder se metodebilag.

Forandringsteorien viser, at antagelsen er, at forbedret sundhed sikres gennem øget deltagelse i fritidsaktiviteter, øget viden om mad og sundhed samt sundere kost. Virkemidler er samarbejde med lokale kultur- og fritidsorganisationer, gratis fritidsaktiviteter på skolen samt madskolerne.

Københavnbarometeret 2010 indeholder flere spørgsmål om sundhed og bevægelse. Disse spørgsmål anvendes i indeværende kapitel til at sammenligne selvvurderet sundhed hos heldagsskolens elever og elever på andre folkeskoler. Rambøll har på baggrund af ovenfor nævnte antagelser identificeret de variable i Københavnbarometeret, der er relevante i analysen af elevernes sundhed. Disse er elevernes vurderinger af eget helbred, af deres mulighed for bevægelse i skolen og deres deltagelse i fritidsaktiviteter.

Københavnbarometeret er en undersøgelse af elevernes oplevelser af en række aspekter af undervisningsmiljøet. Barometeret gennemføres som en spørgeskemaundersøgelse blandt eleverne. Dette betyder, at besvarelsene beror på elevernes egne oplevelser og vurderinger og ikke nødvendigvis faktuelle forhold. Dette er væsentligt at have for øje i analysen af elevernes sundhed.

Da der er stor forskel på sammensætningen af elever på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler, og da både køn og elevens modersmål har vist sig at have signifikant betydning for resultaterne af Københavnbarometeret, er det vigtigt at tage højde for dette i sammenligningen af resultaterne for elever på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler. For at imødekomme dette har Rambøll, frem for en sammenligning af gennemsnit, gennemført en statistisk regressionsanalyse, hvor heldagsskolernes elevers aggregerede svar er sammenlignet med svarene for elever med samme baggrund på andre folkeskoler i København. Regressionsanalysen er gennemført i to dele: En hvor de tre heldagsskoler samlet er sammenlignet med de øvrige folkeskoler, samt en, hvor de tre heldagsskoler enkeltvis er sammenlignet med øvrige skoler. I regressionsanalysen har vi anvendt variablene *selvvurderet sundhed*, *bevægelse på skolen*, *sport i fritiden*, *andet i fritiden* og *intet i fritiden*. Forskellene er beregnet ud fra et signifikansniveau på 5 %. Det vil sige, at hvis forskellene faktisk skyldtes tilfældigheder, var der højst 5 % sandsynlighed for at få en forskel, der var så stor, som tilfældet i de signifikante tilfælde.

Sammenligner man variabelen for selvvurderet sundhed for heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler, er der ingen signifikant forskel. Den samlede score for sundhed omfatter elevernes besvarelser vedrørende deres helbred generelt samt deres vurdering af, hvorvidt de inden for de sidste to uger har haft hovedpine, ondt i maven, været meget trætte og uoplagte og haft ondt i ryg, nakke og skuldre. På baggrund af elevernes egne vurderinger af deres sundhed, er der således intet der tyder på, at elever på heldagsskoler er sundere end sammenlignelige elever på andre skoler. Sammenligner man hver af de tre heldagsskoler med andre københavnske folkeskoler og de to andre heldagsskoler, er der ingen signifikant forskel i den samlede score for selvvurderet sundhed.

4.1.1 Bevægelse og fritidsaktiviteter

Ser man på sundhed i relation til bevægelse på skolen og brug af fritidsaktiviteter, tegner der sig et billede, der svarer nogenlunde til konklusionen på den selvvurderede sundhed samlet set.

Den samlede score for bevægelse på skolen omfatter besvarelser vedrørende elevernes vurderinger af, hvor mange minutter de bevæger sig om dagen i skolen, samt hvorvidt der er tilstrækkelig mulighed for at bevæge sig henholdsvis indendørs og udendørs på skolen. Analysen viser, at der ikke er signifikant forskel på, i hvilket omfang eleverne har mulighed for at bevæge sig i skoletiden (anvendelse af lokaler) på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler, når man tager højde for elevernes baggrund.

Med henblik på at undersøge hvorvidt der er forskel i udviklingen for de enkelte variable for heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler, har Rambøll gennemført analyser, hvor dette har været muligt. For nogle af variablene indeholder Københavnbarometeret oplysninger for 2008, 2009 og 2010, hvilket muliggør analyse af udviklingen på området. I relation til sundhed gør dette sig dog kun gældende for spørgsmålet om, hvor mange minutter eleven bevæger sig om dagen i skolen. Analysen heraf viser, at når der tages højde for køn, og hvorvidt eleven går på en

heldagsskole eller en anden københavnsk folkeskole¹², er der ingen forskel i udviklingen for heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler. Heldagsskolerne har altså ikke oplevet en mere positiv udvikling en andre skoler.

De tre variable for fritid (sport i fritiden, andet i fritiden og intet i fritiden) omfatter spørgsmål om, hvorvidt eleven går til sport efter skole, går til andet efter skole eller ikke går til noget. Der er ingen signifikant forskel mellem elever på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler i forhold til, om de går til sport eller ikke går til noget, når der tages højde for køn og elevens modersmål.

Casebesøgene på heldagsskolerne viser, at informanterne vurderer, at de gratis fritidsaktiviteter på skolerne bidrager til at øge elevernes sundhed, idet aktiviteterne ofte involverer fysisk aktivitet. Mange af informanterne vurderer, at flertallet af eleverne på heldagsskolerne ikke ville deltage i fritidsaktiviteter, hvis det ikke foregik på skolen. Deres vurdering er typisk, at eleverne ville gå hjem efter skole eller hænge ud på gaden i nærområdet. Både ledere, lærere, pædagoger og eksterne samarbejdspartnere vurderer, at det at fritidsaktiviteterne er gratis og foregår på skolen, betyder, at flere deltager. Flere informanter vurderer, at elevernes familier i mange tilfælde ikke har råd til at betale for fritidsaktiviteter efter skole, hvorfor det er en afgørende faktor for elevernes deltagelse, at ordningen er gratis. Ydermere peger enkelte informanter på, at det at fritidsaktiviteterne foregår i skolens regi betyder, at betydeligt flere piger deltager. Her er antagelsen, at mange piger ikke får lov til at deltage i fritidsaktiviteter efter skole, men at aktiviteterne i højere grad accepteres af forældrene, når de foregår på skolen.

Som det fremgik ovenfor, er der ingen signifikant forskel i anvendelse af lokaler for elever på heldagsskoler og elever på andre københavnske folkeskoler. En af tankerne med heldagsskolerne er at skabe mulighed for øget brug af fritidsaktiviteter, herunder fysiske aktiviteter. Casebesøgene på heldagsskolerne vidner om, at skolerne ikke fra starten har haft de fysiske faciliteter, der er en af forudsætningerne for elevernes fysiske aktivitet som integreret del af skoledagen. Dette kan muligvis være en forklaring på, at eleverne på heldagsskolerne ikke bevæger sig mere end elever på andre københavnske folkeskoler. Såvel elever som lærer nævnte dog et par gange, at det sker, at en undervisningstime brydes op med fysisk aktivitet (fodbold eller andet), hvis det vurderes hensigtsmæssigt.

Rambøll har ligeledes gennemført casebesøg på to andre københavnske folkeskoler med sammenligneligt elevgrundlag. Casebesøgene på de disse folkeskoler viser, at skolerne tilstræber et fokus på elevernes sundhed, men at dette kan være vanskeligt qua den begrænsede tid. Særligt en af skolerne har fokus på at bidrage til at engagere eleverne i sportsaktiviteter uden for skolen. Dette foregår typisk i idrætstimerne, hvor lærerne viser eleverne, hvor de kan dyrke sport i fritiden, eller ved at de lokale organisationer kommer på skolen og fortæller om mulighederne. I begge KKFO'er er der fokus på, at eleverne skal bevæge sig, mens de befinder sig i institutionen. I den ene institution udmønter dette sig bl.a. i, at den enkelte elev maksimalt må sidde ved computeren en time om dagen, ligesom der er obligatorisk fysisk aktivitet om eftermiddagen. I den anden KKFO har man indrettet et spillerum, hvor der lægges vægt på, at der spilles spil, der kræver fysisk aktivitet.

Både heldagsskolerne og de andre københavnske folkeskoler og KKFO'er lægger således stor vægt på at forbedre elevernes sundhed ved at sørge for, at eleverne bevæger sig.

4.1.2 Madskole

De tre heldagsskoler er madskoler. Ifølge den ansvarlige for Københavns Kommunes madordning adskiller madskoler sig fra de andre skoler med madordninger ved:

- at de selv laver maden, hvor andre skoler får den delvist forarbejdet. De kan dermed træffe lokale valg om måltidet, ligesom de typisk får bedre kvalitet
- at lærerne spiser med eleverne

¹² Da Københavnerbarometeret 2008 ikke indeholdt information om modersmål, har det ikke været muligt at tage højde for modersmål.

- at eleverne melder sig til for en måned, hvor de andre steder køber mange enkelte måltider
- at have en ambition om, at (næsten) alle elever skal deltage, hvor ambitionen på andre skoler er, at 25 % af eleverne deltager.

En opgørelse over antal elever, der deltager i spisning på skolen, viser, at der er forskelle de tre heldagsskoler imellem. Opgørelsen er baseret på tal fra heldagsskolerne for marts 2011 og fremgår af tabellen nedenfor.

Tablet 4.1: Andel elever på heldagsskolerne der deltager i spisning på skolen (procent i marts 2011)

	Hillerødsgade	Tingbjerg	Klostervænget
Andel elever der deltager i spisning på skolen	87 %	59 %	72 %

Tabellen viser, at på alle tre skoler deltager hovedparten af eleverne i spisningen. På Tingbjerg Skole deltager 59 % af eleverne, på Hillerødsgades Skole deltager 87 % af eleverne, mens 72 % af eleverne deltager i spisning på Klostervængets Skole.

Ved casebesøgene på de tre heldagsskoler fremhæver næsten alle informanter, at eleverne kan få mad på skolen, herunder både frokost og mellemmåltider, som særdeles positivt for elevernes sundhed. Flere informanter beskriver, at der overordnet set er to positive aspekter ved madskolen. For det første betyder det, at eleverne får noget ordentlig at spise. Informanterne forklarer, at mange af eleverne enten ikke har mad med hjemmefra, eller at den medbragte mad ikke kan karakteriseres som værende sund (eksempelvis hvidt toastbrød med Nutella). Ydermere vurderer mange af informanterne, at mange af eleverne ikke har spist morgenmad, inden de møder i skolen om morgenen. Antagelsen er, at der er en væsentlig sammenhæng mellem elevernes kost og deres koncentration og dermed indlæring. Informanterne vurderer typisk, at hvis eleverne primært spiser usund mad eller ingen mad, er det sværere at fastholde deres koncentration i undervisningen, ligesom de ikke har tilstrækkelig energi til at deltage i de fysiske aktiviteter. I forlængelse heraf vurderer mange informanter, at muligheden for at købe mad på skolen har positiv indflydelse på elevernes sundhed og dermed i sidste ende på deres faglige resultater.

I relation til ovenstående er det dog også relevant at understrege, at casebesøgene på heldagsskolerne viser, at eleverne stadig i et betydeligt omfang spiser usund mad, slik osv. Flere af informanterne fortæller, at til trods for at det nu er muligt at få mad på skolen, er der mange elever, der "går i kiosken" og køber slik, chips mv. i frikvarterer. De fleste pointerer dog samtidig, at dette muligvis har mindre betydning, så længe de får mindst ét sundt måltid om dagen.

Casebesøgene viser endvidere, at heldagsskolens har fokus på sundhed. På alle tre heldagsskoler deltager eleverne på skift i madlavningen. Antagelsen blandt informanterne er, at dette bidrager til at øge elevernes viden om mad og sundhed. Ydermere fortæller flere lærere, at de nu i højere grad inddrager sundhed i undervisningen. Den udvidede skoledag og det øgede fokus på sundhed betyder, at der i højere grad er mulighed for at fordybe sig i eksempelvis hygiejne, seksualundervisning mv. Den udvidede skoledag har endvidere den helt konkrete effekt, at eleverne befinder sig længere tid på skolen, hvilket betyder, at det tidsrum, hvor der serveres sund mad, sandsynligvis er større, end hvis eleverne gik hjem umiddelbart efter frokost.

Den ene af to andre københavnske folkeskoler og tilknyttede KKFO'er med et sammenligneligt elevgrundlag, hvor der er gennemført casebesøg, deltager i madordningen EAT i Københavns Kommune.¹³ På denne skole serveres der mad for eleverne mod et mindre beløb. Maden skal bestilles online. Ifølge informanterne er det langt fra alle elever, der benytter sig af muligheden for at få mad på skolen, men at de der gør, er glade for ordningen. Den anden skole deltog indtil nylig i EAT, men dette blev afskaffet, da næsten ingen elever benyttede sig af det. Informanter på begge skoler giver udtryk for, at eleverne spiser meget usund mad, slik mv.

¹³ <http://www.kk.dk/sitecore/content/Subsites/EAT/SubsiteFrontpage/OmEAT.aspx>.

I forlængelse heraf vurderer mange af informanterne, at dette har betydning for elevernes koncentration og indlæringssevne. På begge KKFO'er serveres der morgenmad til de elever, der kommer inden skoletid, ligesom der bliver serveret et lettere måltid og frugt om eftermiddagen. På begge KKFO'er indgår eleverne tillige i forberedelse af eftermiddagsmåltidet. Det er informanternes vurdering, at der er stort fokus på sundhed i institutionerne. Sidstnævnte kommer i den ene KKFO bl.a. til udtryk ved, at der ikke må spises slik mv. til daglig, og kun en gang om måneden spises der fælles kage.

Casebesøgene på både heldagsskolerne og de andre københavnske folkeskoler bekræfter således vigtigheden af, at eleverne får sund mad. Sammenlignes de to typer skoler, er Rambølls vurdering, at heldagsskolerne har bedre forudsætninger for at servere sund mad, ligesom eleverne på heldagsskolerne synes at benytte tilbuddet i højere grad end eleverne på de andre københavnske folkeskoler. Især synes det at være tilfældet, at heldagsskolerne har integreret sund kost og fokus på sundhed hele dagen, hvor det for de andre skoler især synes at være noget der varetages af KKFO'erne og klubberne og dermed primært om eftermiddagen og kun for de børn der er tilknyttet KKFO eller klub.

4.1.3 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående kan det udledes, at der ikke kan konstateres målbare forskelle i elevernes sundhed efter om de går i heldagsskole eller anden københavnsk folkeskole, når dette måles på elevernes egne vurderinger. Casebesøgene på heldagsskolerne viser, at skolerne har stort fokus på at forbedre elevernes sundhed. Det foregår både gennem brug af madskole, inddragelse af elever i madlavning, inddragelse af sundhed i undervisningen og mulighed for fritidsaktiviteter på skolen. Erfaringerne fra casebesøgene på de andre københavnske folkeskoler og tilknyttede KKFO'er viser dog, at der også her er et betydeligt fokus på elevernes sundhed. Kigger man isoleret på skolerne (og ikke KKFO'erne) synes det dog at være vanskeligt at omsætte dette fokus til konkrete aktiviteter. Kigger man på skolerne og KKFO'erne samlet, synes der langt hen ad vejen at være de samme muligheder og samme aktiviteter i forhold til at forbedre elevernes sundhed. Heldagsskolerne giver altså en anden mulighed for at fokusere på sundhed og sund kost gennem hele dagen, hvor de andre københavnske folkeskoler nok har viljen men ikke nødvendigvis tiden og ressourcerne til at arbejde fokuseret med sundhed og sund kost i løbet af skoledagen.

Boks 4.1: Muligheden for at påvirke elevernes sundhed

Alle interessenter tilkendegiver, at heldagsskolerne har positiv indflydelse på elevernes sundhed.

Alle interessenter fremhæver madskolen som et særdeles positivt virkemiddel. Københavns Lærerforening vurderer specifikt, at morgenmaden er vigtig, idet indtagelse af ordentlig mad fra morgenstunden gør eleverne mere læringsparate.

Foruden madskolens betydning for elevernes kost fremhæver alle interessenter desuden, at madskolen medfører et mere generelt fokus på sundhed på skolerne. Dette vurderer alle som værende særdeles positivt for eleverne. I forlængelse heraf pointerer interessenterne, at heldagsskolernes fokus på sundhed også influerer på elevernes øvrige liv, idet de bliver mere bevidste om, hvordan man lever en hverdag. Repræsentanten for Danske Skoleelever udtrykker det således: *"Med madskolen kan man give et eksempel på, hvordan man lever et godt og sundt liv og spiser godt. Det burde man gøre på alle skoler. Heldagsskolerne har et godt grundlag for at lære eleverne dette."*

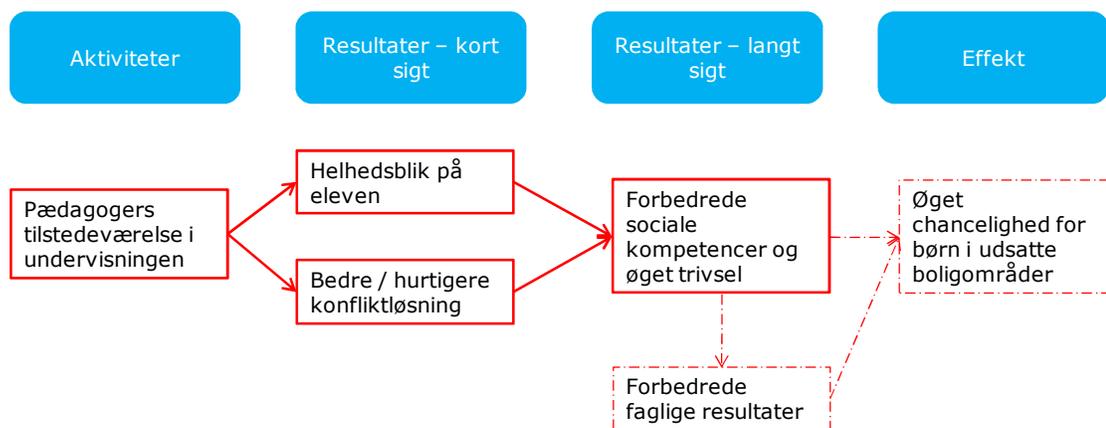
Repræsentanterne for Skole og Forældre og for Københavns Lærerforening fremhæver desuden, at det generelle fokus på sundhed på heldagsskolerne også giver sig udslag i, at eleverne bevæger sig mere. Begge repræsentanter vurderer dette som værende særdeles positivt for elevernes sundhed.

Kilde: Interview med interessenter.

4.2 Skaber heldagsskolerne de forventede forbedringer i sociale kompetencer og trivsel?

I dette afsnit sætter vi fokus på, om der er skabt forbedringer i sociale kompetencer og trivsel hos eleverne i heldagsskolerne sammenlignet med andre københavnske folkeskoler. Analysen baserer sig dels på data fra Københavnerbarometret, dels på kvalitative data genereret ved casebesøg på de tre heldagsskoler og to andre københavnske folkeskoler.

Figur 4.2: Forandringsteori for heldagsskolens målsætning om forbedring af elevernes sociale kompetencer og trivsel

Som det fremgår af ovenstående figur, er det forventningen, at elevernes sociale kompetencer og trivsel øges gennem heldagsskolernes helhedsblik på eleven samt gennem bedre og hurtigere konfliktløsning. Virkemidlerne, der skal afstedkomme dette, er pædagogernes tilstedeværelse i undervisningen.

I lighed med analysen af elevernes sundhed har Rambøll foretaget en regressionsanalyse af de spørgsmål, der knytter sig til sociale kompetencer og trivsel.¹⁴ Som tidligere nævnt består Københavnerbarometret af en spørgeskemaundersøgelse blandt elever, hvorfor det er centralt at holde sig for øje, at besvarelser omkring sociale kompetencer og trivsel er udtryk for elevernes egne vurderinger heraf.

For at kunne foretage en sammenligning af elever på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler på de relevante variable har Rambøll beregnet gennemsnittene for besvarelserne af de spørgsmål, der knytter sig til sociale kompetencer og trivsel.

Resultatet af regressionsanalysen fremgår af nedenstående tabel.¹⁵ Regressionen er gennemført i to dele: En hvor de tre heldagsskoler samlet er sammenlignet med de øvrige folkeskoler, samt en hvor de tre heldagsskoler enkeltvis er sammenlignet med øvrige skoler. Et ÷ angiver en signifikant negativ forskel til andre skoler, dvs. at heldagsskolen med angivet ÷ præsterer ringere end de øvrige skoler (alle tal med 5 % usikkerhed). En – angiver, at der ikke er signifikant forskel.

Variablen for sociale kompetencer er beregnet på baggrund af elevernes besvarelser af spørgsmål om, hvorvidt de har været med til at mobbe nogen inden for de sidste to måneder, hvordan de vurderer, at eleverne i klassen taler til hinanden, samt deres vurdering af, hvor tit det ender på en god måde, når de selv eller nogen i deres klasse har været uvenner. Når der tages højde for elevens modersmål og køn, er der signifikant forskel på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler i heldagsskolernes disfavør. Elevernes sociale kompetencer, målt med de ovenfor nævnte spørgsmål, er dermed signifikant lavere end selvvaluerede sociale kompetencer for elever på andre københavnske folkeskoler, når der tages højde for køn og elevens modersmål. Forskellen mellem heldagsskolerne og de andre skoler dækker dog over forskelle heldagsskolerne imellem.

¹⁴ For beskrivelse af Københavnerbarometret, herunder antal og fordeling af respondenter se metodebilag.

¹⁵ For metodebeskrivelse se metodebilag.

Hillerødgade adskiller sig *ikke* signifikant fra andre københavnske folkeskoler, mens Tingbjerg ligger signifikant lavere (5 % signifikansniveau). Disse forskelle heldagsskolerne imellem indikerer, at heldagsskolen ikke er en forklarende faktor i sig selv. I stedet er det andre ting, som eksempelvis den generelle kultur på skolen, der kan spille ind.

Variablen for trivsel omfatter spørgsmål vedrørende elevens vurdering af, hvad han/hun synes om at gå i skole for tiden, om han/hun føler sig tryk i skolen, om han/hun er blevet mobbet af nogle af de andre elever inden for de sidste to måneder, om han/hun har en god ven i skolen, og hvorvidt der er en voksen på skolen, han/hun kan tale med, når han/hun er ked af det. Når der tages højde for elevens modersmål og køn, er der ingen signifikant forskel på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler.

Tabel 4.2: Sammenligning af variable for sociale kompetencer og trivsel for elever på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler, når der tages højde for køn og elevens modersmål

	Heldagsskolerne vs. almindelige skoler	Hillerødgade vs. øvrige skoler	Tingbjerg vs. øvrige skoler	Klostervængets vs. øvrige skoler
Sociale kompetencer	÷	-	÷	-
Trivsel	-	-	-	-

Kilde: Københavnerbarometret 2010

Heldagsskolerne kan dog stadig have haft en positiv effekt på elevernes sociale kompetencer. Dette vil være tilfældet, hvis en positiv udvikling i elevernes sociale kompetencer er større på heldagsskolerne end på andre københavnske folkeskoler. Rambøll har derfor også set på udviklingen i selvvaluerede sociale kompetencer fra 2008-2010.

I relation til sociale kompetencer viser analysen, at når der tages højde for køn, og hvorvidt eleven går på heldagsskole eller andre københavnske folkeskoler¹⁶, er der i 2009 generelt for alle skoler en større andel af eleverne, der synes, at de tales overvejende ordentligt til hinanden i klassen sammenlignet med 2008. Fra 2009 til 2010 er der også sket en generel stigning i andelen af elever, der synes man taler ordentligt til hinanden i klassen. Fra 2008 til 2009 er denne stigning i andelen af eleverne, der synes man taler ordentligt til hinanden i klassen, større på heldagsskoler end på almindelige skoler, men fra 2009 til 2010 er faldet også større på heldagsskoler end almindelige skoler. Set over de tre år har heldagsskolerne dog haft en signifikant bedre udvikling i forhold til, hvordan eleverne vurderer, at de taler til hinanden, end de almindelige skoler. Tabellen herunder opsummerer forskellene i udviklingen i de sociale kompetencer mellem heldagsskoler og andre skoler.

Tabel 4.3: Udviklingen i sociale kompetencer

	Udvikling fra 2008 til 2009	Udvikling fra 2008 til 2010	Udvikling fra 2009 til 2010
Taler til hinanden	+	+	÷

Kilde: Københavnerbarometret 2010.

Note: Et + angiver at heldagsskoler har haft en udvikling, som er bedre (mere positiv) end almindelige skoler, mens et ÷ angiver at heldagsskoler har haft en udvikling som er dårligere (mere negativ) end almindelige skoler.

Ovenstående viser samlet set, at i relation til sociale kompetencer ligger eleverne på heldagsskolerne signifikant lavere end elever på andre københavnske skoler. Hillerødgade skiller sig dog positivt ud, idet skolen ligger på niveau med andre københavnske folkeskoler. Kigger man på udviklingen de seneste tre år, har heldagsskolerne dog klaret sig bedre end andre københavnske fol-

¹⁶ Da Københavnerbarometeret 2008 ikke indeholdt information om modersmål, har det ikke været muligt at tage højde for modersmål.

keskoler i relation til andelen af elever, der synes, at man taler ordentligt til hinanden. I relation til trivsel ligger eleverne på heldagsskolerne på niveau med andre københavnske folkeskoler.

Af ovenstående fremgår det, at elever på heldagsskoler sammenlignet med andre københavnske folkeskoler ikke har bedre sociale kompetencer eller trives bedre. Der er dog en signifikant tendens til, at heldagsskolerne har haft en mere positiv udvikling i sociale kompetencer over den treårige periode end de andre folkeskoler. I de fleste tilfælde synes forskellene mellem heldagsskolerne at være lige så store eller små som forskellene mellem heldagsskolerne samlet set og andre københavnske folkeskoler. Resultaterne skal – i lighed med resultaterne for sundhed – tages med det forbehold, at data udelukkende beror på elevernes egne vurderinger af en række aspekter af sociale kompetencer og trivsel. En antagelse i relation hertil er, at trivsel er en variabel, hvor man hurtigere kan forvente at se en positiv udvikling, hvis man sammenligner med faglige resultater og sociale kompetencer. Ydermere kan en positiv udvikling i trivsel på sigt muligvis understøtte en positiv udvikling i relation til faglige resultater, idet færre konflikter og mere ro i hverdagen kan bidrage til at øge koncentrationen blandt eleverne.

4.2.1 Anvendelse af virkemidler

I dette afsnit sætter vi fokus på de virkemidler, heldagsskolerne arbejder med i forhold til at forbedre elevernes sociale kompetencer og øge deres trivsel, herunder hvordan virkemidlerne anvendes, og i hvilket omfang de vurderes at have en positiv effekt.

Som det fremgår af forandringsteorien, er det primært pædagogernes tilstedeværelse i undervisningen, der ved at skabe et helhedsblik på eleven samt gennem bedre og hurtigere konfliktløsning skal bidrage til at forbedre de sociale kompetencer og øge trivslen hos eleverne.

På alle tre heldagsskoler giver hovedparten af lederne, lærerne og pædagogerne udtryk for, at pædagogernes tilstedeværelse i højere grad er med til at skabe et helhedssyn på den enkelte elev. Det forklares typisk med, at flere øjne og flere fagligheder på den enkelte elev i høj grad kan understøtte den anerkendende tilgang til eleverne, der er del af grundlaget for heldagsskolerne. I praksis betyder helhedssynet, at pædagogerne kan have en anden tilgang til eleverne end den rent læringsmæssige, som lærerne typisk står for. Pædagogerne kan eksempelvis i højere grad end lærerne anerkende eleverne for ikke-boglige kompetencer såsom det at være en god ven. Hovedparten af informanterne vurderer, at helhedssynet på eleverne betyder, at de trives bedre. Flere informanter nævner i denne forbindelse, at mange af eleverne ikke har mange succesoplevelser rent bogligt, men ved at anerkende andre værdier bidrager det til at øge elevernes selvværd, hvilket influerer positivt på deres generelle trivsel og udvikling af sociale kompetencer.

En af antagelse er endvidere, at pædagogernes tilstedeværelse i løbet af skoledagen bidrager til hurtigere og bedre konfliktløsning. I de timer hvor pædagogerne er til stede, kan de sætte hurtigt ind ved optakt til konflikt. Ligeledes kan pædagogen tage fat i en konflikt, der er opstået i frikvarteret, og få den løst, imens læreren foretager undervisningen. Tidligere måtte læreren vælge mellem at tage hånd om konflikten eller foretage undervisningen. Informanterne vurderer, at dette betyder, at der samlet set er færre konflikter, at der er mere ro i timerne, og at lærerne i højere grad kan fokusere på kerneydelsen – undervisningen. Flere informanter fortæller, at pædagogerne eksempelvis kan tage urolige elever med udenfor, så det dels ikke forstyrrer resten af undervisningen, dels hurtigt kan afklare årsagen til konflikten, så denne kan løses, og de involverede elever igen kan fokusere på undervisningen.

En anden konkret effekt af pædagogernes tilstedeværelse på heldagsskolerne (samt af den forlængede skoledag generelt) er, at der er flere voksne på skolen, hvilket betyder, at det kan være nemmere at planlægge ture ud af huset. Mange af informanterne vurderer, at eleverne på skolerne, der bor i lokalområdet, typisk ikke bevæger sig ret langt væk fra nærmiljøet. Flere informanter forklarer, at elevernes "verden" gerne kun består af området fra deres bopæl til skolen. På en af heldagsskolerne fortæller en informant, at et par af eleverne ved en teatertur havde bemærket, at "der var virkelig mange danskere i Danmark".

I relation til at forbedre sociale kompetencer og øge trivslen fortæller flere informanterne på heldagsskolerne, at de har etableret ordninger, hvor de ældre elever mægler mellem de yngre elever i konfliktsituationen. Dette vurderes at være lærerigt for begge gruppe elever, ligesom det

bidrager til den generelle trivsel og ro på skolen. Ydermere fremhæver informanterne på alle tre heldagsskoler, at madordningen foruden at øge sundheden også har positiv indflydelse på elevernes sociale kompetencer. Informanterne oplever, at eleverne tager ansvar for og engagerer sig i madlavningen, ligesom det at de sidder sammen og spiser betyder, at de også taler mere sammen og lærer normerne i forbindelse med indtagelse af måltider.

Samlet set vurderer størstedelen af informanterne på heldagsskolerne, at pædagogernes tilstedeværelse i undervisningen har positiv indvirkning på elevernes sociale kompetencer og trivsel. Vender man blikket mod de andre københavnske folkeskoler, er spørgsmålet, hvor meget arbejdet med elevernes sociale kompetencer og trivsel adskiller sig på heldagsskolerne.

Casebesøgene på de to andre københavnske folkeskoler og KKFO'er viser, at også disse har stort fokus på at forbedre elevernes sociale kompetencer og at øge trivslen. På begge skoler er der samtænkning, hvor lærere fra skolerne og pædagoger fra KKFO'erne samles og drøfter elevernes hverdag. Samtænkningen foregår dog primært i forhold til eleverne i indskoling. På begge skoler giver informanter udtryk for, at der med fordel kunne være mere samarbejde mellem lærere og pædagoger, da de betragter dette som særdeles værdifuldt for eleverne. Flere informanter peger på, at der rent formelt er begrænsninger for samarbejdet. Informanter på både skoler og KKFO'er nævner, at såfremt de skal tage kontakt til en lærer/pædagog for at tale om et specifikt barn, kræver det, at der indhentes tilladelse fra barnets forældre. Dette vanskeliggør samarbejdet, da der kun i sjældne tilfælde indhentes en sådan tilladelse. Vurderingen er, at der skal være tale om seriøse konflikter, opmærksomhedspunkter eller lignende, før dette sker. Det fremgår dog samtidig, at der også er mange tilfælde, hvor lærere og pædagoger taler sammen mere uformelt om mindre ting i hverdagen. På begge skoler fortæller informanterne, at samtænkningen bidrager til at skabe et helhedssyn på eleverne. Informanter på begge skoler fortæller endvidere, at pædagoger ind imellem indgår i undervisningen på skolerne, hvilket også bidrager til at se eleverne i forskellige sammenhænge og dermed fremmer helhedssynet. Ydermere synes pædagogernes tilstedeværelse også at betyde, at der kan iværksættes anderledes læringsforløb med eleverne.

Også i de andre københavnske folkeskoler er der eksempler på, at pædagogerne bidrager til at løse konflikter mellem eleverne, også konflikter der har rod i skolen. På en af skolerne fortæller informanterne, at på baggrund af dialog mellem lærere og pædagoger løser pædagoger i KKFO'en ofte konflikter, der er opstået i skolen, og orienterer derefter de relevante lærere. I relation hertil betyder opdeling af skole og fritid, at eventuel konfliktløsning, der ikke varetages på skolen (på andre københavnske folkeskoler), må løses efter skoletid, mens heldagsskolerne i højere grad har mulighed for at løse konflikterne, når de er mest aktuelle.

4.2.2 Delkonklusion

Sammenligner man heldagsskolerne og de andre københavnske folkeskoler er det tydeligt at intentionerne er de samme, men at lærere og pædagoger på heldagsskolerne har bedre rammer og muligheder, fordi pædagogerne i højere grad er til stede i undervisningen. Dette betyder eksempelvis, at konflikter kan løses hurtigere, end det er tilfældet i en hverdag, hvor skole og fritid er opdelt. Informanter på både heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler tilkendegiver, at pædagogernes tilstedeværelse er vigtig, og følger man denne argumentation, har heldagsskolerne bedre rammer og forudsætninger for at forbedre elevernes sociale kompetencer og øge trivslen. Det kunne derfor være interessant at følge udviklingen på flere af Københavnerbarometerets variable for derigennem at se, om der reelt er en signifikant større positiv udvikling på heldagsskolerne end på andre skoler. Dette kræver dog, at spørgsmålene i Københavnerbarometeret ikke ændres fra år til år.

Boks 4.2: Muligheden for at påvirke de sociale kompetencer

Der er blandt interessenterne ganske forskelligartede holdninger til, hvad heldagsskolerne betyder for elevernes sociale kompetencer og trivsel.

Repræsentanterne for LFS og BUPL vurderer, at heldagsskolerne ikke bidrager til at forbedre elevernes sociale kompetencer. Repræsentanten for LFS forbinder forbedring af sociale kompetencer med at færdes i forskellige sociale konstruktioner, hvilket han vurderer kun i begrænset omfang er muligt, når eleverne tilbringer hele dagen på skolen. Repræsentanten for BUPL vurderer, at i og med at eleverne tilbringer hele dagen på skolen, indgår de hele tiden i et læringsrum, hvor de skal præstere fagligt. Dette betyder, at fagligheden bliver prioriteret højere end udvikling og forbedring af sociale kompetencer. Repræsentanten vurderer, at dette fokus har den konsekvens, at eleverne ikke får opbygget sociale kompetencer såsom gåpåmod, tillid og tryghed.

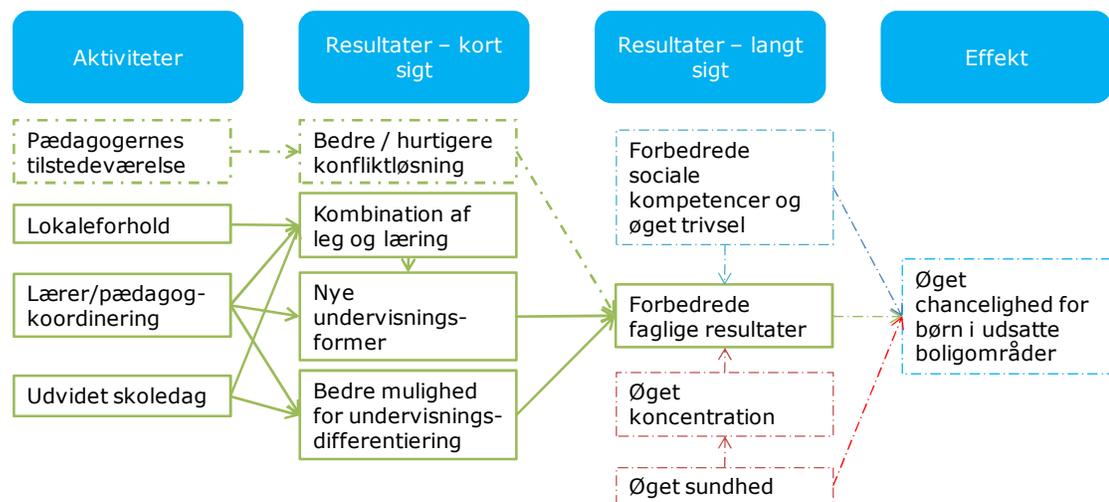
I modsætning til ovenstående vurderer repræsentanten for Københavns Lærerforening, at heldagsskolerne har gode forudsætninger for at forbedre elevernes sociale kompetencer. Han fremhæver, at den udvidede skoledag er det afgørende element i relation hertil. Han vurderer, at den udvidede skoledag betyder, at flere elever benytter sig af fritidstilbud, end hvis de gik i en almindelig skole, hvilket bidrager til at udvikle deres sociale kompetencer. Ydermere vurderer han, at flere deltager i foreningsliv, hvilket han vurderer som værende centralt i forhold til at omgås andre mennesker og forbedre sociale kompetencer. Repræsentanten for Skole og Forældre vurderer ligeledes, at elevernes sociale kompetencer forbedres. Han kobler dette til tilstedeværelsen af både lærere og pædagoger og understreger, at især pædagogerne har blik for, hvordan eleverne fungerer sammen. Han pointerer dog samtidig, at forudsætningen for, at elevernes sociale kompetencer forbedres, er, at lærere og pædagoger samarbejder om "de sociale ting" også.

Kilde: Interview med interessenter.

4.3 Skaber heldagsskolerne de forventede faglige resultater?

I nærværende afsnit sætter vi fokus på, hvorvidt heldagsskolerne skaber de forventede faglige resultater hos eleverne. Indledningsvist præsenterer vi forandringsteorien for heldagsskolens målsætning om forbedring af de faglige resultater for eleverne. Derefter følger analysen af elevernes faglige resultater. Denne analyse baserer sig dels på en sammenligning af gennemsnitskarakterer ved folkeskolens afgangsprøve for elever på heldagsskoler og andre skoler, dels på kvalitative data genereret ved casebesøg på de tre heldagsskoler og to københavnske folkeskoler med en stor andel tosprogede.

Figur 4.3: Forandringsteori for heldagsskolens målsætning om forbedring af elevernes faglige kompetencer

Læser man forandringsteorien fra højre mod venstre, er logikken, at forbedring af elevernes faglige resultater er forbundet med forbedring af deres sociale kompetencer, øget trivsel samt øget sundhed. Antagelsen i relation til øget sundhed er, at øget sundhed bidrager til at øge koncentrationen hos eleverne, og at dette har gavnlig indvirkning på læring. Denne antagelse er bekræftet i flere andre undersøgelser. Antagelsen i relation til sociale kompetencer og trivsel er, at ro i klassen, det at eleverne skal bruge mindre energi på at løse konflikter, generel øget tryghed og generel viden om, hvordan man indgår i sociale relationer, alt sammen frigiver energi til læring.

I indeværende afsnit er der fokus på, om heldagsskolerne opnår de forandringer hos eleverne og i undervisningen, som er nødvendige for at opnå de forventede forbedringer i elevernes faglige kompetencer. Disse forandringer forventes at blive skabt qua heldagsskolens virkemidler, som illustreret i forandringsteorien ovenfor. Som udgangspunkt er dette virkemidler som er særlige for heldagsskolerne. Bliver disse virkemidler implementeret, bør eleverne på heldagsskolerne dermed have bedre faglige kompetencer end sammenlignelige elever på de andre københavnske folkeskoler.

For at vurdere om elever på heldagsskolerne har bedre faglige kompetencer end sammenlignelige elever på de andre københavnske folkeskoler, har Rambøll anvendt en beregningsmodel, der baseres på, at Danmarks Pædagogiske Universitetsskole (DPU) har gennemført en analyse af resultaterne fra folkeskolens afgangsprøve for BUF. Rambøll har fra BUF modtaget relevante data fra denne analyse. Det er disse data, der præsenteres i Tabel 4.4. Tabellen viser gennemsnitskarakterer ved folkeskolens afgangseksamen for elever, der tilhører gruppen med 20 pct. lavest socioøkonomisk status i Københavns Kommune.

Tabel 4.4: Gennemsnitskarakterer ved folkeskolens afgangseksamen for elever, der tilhører gruppen med 20 pct. lavest socioøkonomisk status¹⁷

Fag	Heldagsskoler	Andre skoler
Dansk Læsning*	2,64	3,40
Dansk Retstavning	3,19	3,67
Dansk Skriftlig Fremstilling*	2,66	4,15
Dansk Mundtlig	5,58	5,28
Matematik Færdighedsregning	5,57	4,85
Matematik Problemregning*	3,06	3,82
Engelsk Mundtlig	4,96	5,21
Fysik-Kemi	3,59	4,12
Middelkarakter, vægtet ¹⁸	3,98	4,38

Kilde: LEKS (Læring og Evaluering i Københavnske Skoler).

*Angiver at der er signifikant karakterforskel.

Ovenstående tabel viser, at middelkarakteren for heldagsskolernes elever tilhørende gruppen med 20 pct. lavest socioøkonomisk status er lavere end middelkarakteren for elever på andre folkeskoler, der tilhører gruppen af 20 pct. lavest socioøkonomisk status (3,98 for heldagsskoler og 4,38 for andre skoler). Tabellen viser ydermere, at det særligt er i fagene dansk læsning og dansk skriftlig fremstilling, at elever på heldagsskoler har lavere gennemsnitskarakterer end elever på andre skoler, mens eleverne på heldagsskolerne har højere gennemsnitskarakterer i fagene dansk mundtligt og matematik færdighedsregning.

Der er gennemført signifikantstest af ovenstående. Denne viser, at karakterforskellen er signifikant i fagene dansk læsning, dansk skriftlig fremstilling og matematik problemregning¹⁹. I de øvrige fag er forskellen ikke signifikant.

¹⁷ Antal elever, der tilhører gruppen med 20 pct. lavest socioøkonomisk status, er for heldagsskoler 71 og for andre skoler 840.

¹⁸ Efter den praksis, der anvendes i kommunen, tæller karaktererne i engelsk og fysik/kemi dobbelt, således at samlet set tæller ens bortset fra dansk, som dermed tæller dobbelt.

¹⁹ Alle tre er signifikante med 5 % usikkerhed.

Statistiske beregninger viser dog, at elevernes individuelle socioøkonomi (escs), deres køn, deres modersmål samt årgangens escs-niveau kan forklare karakterforskellene²⁰. Således er der ingen skolevariable, der falder ud med en forklaringsværdi, herunder heller ikke skoletypen. Det er dermed ikke muligt at udlede, at karakterforskellen kan relateres til heldagsskolerne.

På baggrund af ovenstående kan det således konkluderes, at heldagsskolerne ikke sikrer et bedre fagligt niveau for deres elever end sammenlignelige elever på almindelige folkeskoler. Det er dog vigtigt at påpege følgende forbehold i relation til denne konklusion:

1. Det tager (lang) tid at forbedre elevernes faglige kompetencer. Heldagsskolerne har alle fungeret i et begrænset tidsrum, og i de fleste tilfælde er de stadig i gang med at lære at få det bedste ud af at være heldagsskoler. Det er derfor usikkert om det overhovedet er rimeligt at forvente målbare effekter på afgangsprøveniveau.
2. Der er målt på karakterer ved afgangsprøven. Disse elever har alle gået på en almindelig folkeskole i de meste af deres skoletid, hvormed effekten kan antages at være begrænset
3. Der er ikke målt på udvikling over tid. Det er således i princippet muligt, at der er sket en *forbedring* af karakterniveauet på heldagsskolerne, hvis der sammenlignes med tiden før de blev heldagsskole. Den relative forskel kan dermed godt være blevet mindre, selv om eleverne på heldagsskolerne stadig ikke klarer sig bedre end sammenlignelige elever på almindelige folkeskoler.

På grund af disse forbehold er det interessant at se nærmere på, hvad heldagsskolerne gør anderledes end almindelige folkeskoler i forhold til at forbedre elevernes faglige kompetencer. Dette belyses i de næste afsnit baseret på det indsamlede kvalitative materiale (interviews).

4.3.1 Anvendelse af virkemidler

Rambøll sætter i nærværende afsnit fokus på de af heldagsskolens virkemidler, der skal bidrage til at forbedre elevernes faglige resultater. Som det fremgår af forandringsteorien, er det den udvidede skoledag, lærer/pædagogkoordinering og lokaleforhold, der ved at bidrage til bedre kombination af leg og læring, brug af nye undervisningsformer, bedre muligheder for undervisningsdifferentiering skal bidrage til at forbedre elevernes faglige resultater. Endelig bør pædagogernes tilstedeværelse i undervisningen og den deraf følgende begrænsning af konflikter give mere ro til faglig fordybelse. Som nævnt indledningsvist er antagelsen endvidere, at bedre sociale kompetencer og øget trivsel samt øget sundhed også bidrager til at forbedre de faglige resultater, hvorfor de aktiviteter, der bidrager hertil, også indirekte bidrager til forbedring af faglige resultater. Nærværende analyse har dog primært fokus på de aktiviteter, der direkte skal bidrage til forbedring af faglige resultater.

Udvidet skoledag

Alle informanter, der blev interviewet i forbindelse med skolebesøgene, fremhæver den udvidede skoledag som det altafgørende virkemiddel, heldagsskolen har til at forbedre elevernes faglige kompetencer. Hovedparten af informanterne fortæller, at de ekstra timer betyder, at der er mere tid og ro i hverdagen til at gennemføre den planlagte undervisning. Mange informanter vurderer, at en stor del af den ekstra tid anvendes på at arbejde med for forståelse og kontekstualisering. Der var enkelte eksempler på, at dette gøres meget konkret, eksempelvis ved at tage eleverne med på en tilknyttet bondegård for at vise dem, hvad det betyder at "fodre", ved at tage eleverne med på museer, når det er relevant for undervisningen etc. For forståelse og kontekstualisering fremhæves af flere informanter som særlig vigtigt for målgruppen for heldagsskolerne. Informanterne vurderer, at denne elevgruppe typisk har behov for forklaring af ord og begreber, og at dette behov gerne skyldes, at disse elever ikke har denne grundlæggende viden med hjemmefra. Informanterne forklarer, at for forståelsen hos eleverne er en forudsætning for at kunne gennemføre den øvrige undervisning, hvorfor dette er nødvendigt og prioriteres højt.

²⁰ Disse beregninger er foretaget af DPU som del af projektet LEKS: Læring og Evaluering i Københavnske Skoler. Dette er igen en del af det københavnske projekt "Kvalitetsudvikling i folkeskolen". Se henvisning i metodenotatet.

Informanterne vurderer, at den ekstra tid som følge heraf har særdeles positiv indflydelse på elevernes indlæring og faglige resultater.

Til trods for at informanterne italesætter den udvidede skoledag særdeles positivt, viser casebesøgene på heldagsskolerne dog, at skolens personale har svært ved at sætte ord på, hvad de gør anderledes på heldagsskolen sammenlignet med andre folkeskoler. Flere informanter understreger, at fagrækker, mål osv. er ens for heldagsskoler og andre skoler, hvorfor den ekstra tid, der er qua den udvidede skoledag, hovedsageligt giver mere tid og ro til at gennemføre den undervisning, der på en almindelig folkeskole skal gennemføres på færre timer.

I forlængelse af ovenstående er det Rambølls vurdering, at den udvidede skoledag i mange tilfælde hovedsageligt bruges på "klassisk" undervisning. Interview med en gruppe elever i udskolingen bekræfter dette. Eleverne har en forståelse af, at det der adskiller heldagsskolen fra andre skoler er, at der er mere undervisning. Disse elevers oplevelse er, at dagen består af "almindelige timer".

At især den udvidede skoledag potentielt har betydning for forbedring af elevernes faglige kompetencer kommer også til udtryk på casebesøgene på de to andre københavnske folkeskoler. På begge skoler fremgår det, at de savner tid til at kunne fordybe sig mere i det faglige. I tråd med erfaringen fra heldagsskolerne fremhæver begge folkeskoler, at qua gruppen af elever bruger de meget undervisningstid på forforståelse og kontekstualisering. Og i deres tilfælde betyder dette, at der går tid fra den øvrige undervisning.

I forbindelse med casebesøg på de almindelige københavnske folkeskoler fremgik det, at begge KKFO'er hjælper eleverne med deres lektier. Særligt på den ene KKFO fremgik det, at pædagogerne i høj grad opfordrer eleverne til at lave deres lektier i den tid, de opholder sig i KKFO'en. Informanterne på begge KKFO'er fortæller, at mange elever benytter sig af dette tilbud.

Alle heldagsskoler tilbyder lektiehjælp inden for rammerne af den udvidede skoledag. Langt hovedparten af informanterne fremhæver dette som særdeles positivt for elevernes faglige kompetencer. De fremhæver typisk to positive elementer ved lektiehjælpen. Såfremt eleverne benytter sig af det, er der dels større sandsynlighed for, at de rent faktisk får lavet deres lektier, dels kan de få den nødvendige hjælp til lektielæsningen. Mange informanter forklarer, at mange af eleverne kommer fra resourcesvage hjem, hvor forældrene typisk ikke har tid/overskud og/eller kan hjælpe eleverne. Heldagsskolerne adskiller sig således fra de andre skoler ved, at det her er lærere der står for lektiehjælpen og ved, at alle elever har adgang til lektiehjælp, og ikke kun dem der er tilknyttet en KKFO eller en klub.

Udvidet samarbejde mellem lærere og pædagoger

Som det fremgår af forandringsteorien, er antagelsen omkring samarbejdet mellem lærere og pædagoger, at det bidrager til at kombinere leg og læring og således nye undervisningsformer, ligesom det giver bedre muligheder for undervisningsdifferentiering. En af grundtankerne bag heldagsskolerne er, at kombinationen af leg og læring skaber synergieffekt i relation til elevernes faglige kompetencer. Ved at kombinere leg og læring og dermed gøre brug af nye undervisningsmetoder skabes der forudsætninger for at arbejde med forskellige læringsstile, som kan tilgodese de enkelte elevers individuelle faglige udgangspunkt og behov. Heldagsskolerne har med den udvidede skoledag de tidsmæssige forudsætninger herfor, mens det udvidede samarbejde mellem lærere og pædagoger betyder, at de nødvendige faglige kompetencer for at kombinere leg og læring er til stede.

Casebesøgene på de tre heldagsskoler viser en tendens til, at i relation til elevernes faglige kompetencer varetager pædagogerne primært to opgaver. For det første bidrager de til at skabe ro i klassen, således at læreren kan koncentrere sig om at undervise. Konkret kan dette eksempelvis ske ved, at pædagogen tager de urolige elever med ud af klasserummet – for at tale om årsagen til, at eleven er urolig og/eller for at foretage sig noget med eleven, der skaber ro. Flere informanter nævner i relation hertil, at de nogle gange tager eleverne med i køkkenet, så de kan få noget at spise, da uroen ofte skyldes, at eleverne er sultne og derfor ikke kan bevare koncentrationen. For det andet bidrager pædagogerne til det mere læringsmæssige ved i mange tilfælde at kunne forklare eleverne ord, begreber mv. på andre måder, end lærerne kan, og som nogle ele-

ver bedre forstå. Dette kan bidrage til at øge elevernes forståelse, som, jf. ovenstående, er særdeles centralt for elevernes indlæring.

Casebesøgene viser endvidere, at på alle tre heldagsskoler har det fra start været vanskeligt at få samarbejdet mellem lærere og pædagoger til at fungere optimalt. Informanterne fortæller, at det typisk har været vanskeligt at få defineret pædagogernes rolle, herunder hvilke opgaver de skal varetage i forbindelse med undervisningen. Hovedparten af informanterne er positive over pædagogernes tilstedeværelse i undervisningen, men informanterne har samtidig svært ved at beskrive, hvordan pædagogernes tilstedeværelse bidrager konkret til undervisningen og elevernes læring. Som skitseret ovenfor er der en tendens til, at pædagogerne primært varetager opgaver, der bidrager til, at læreren kan fokusere på undervisningen. Som konsekvens heraf tænkes pædagogen ikke i særlig høj grad ind i den egentlige undervisning. Casebesøgene viser endvidere, at pædagogerne kun i meget begrænset omfang tænker undervisning og læring ind i fritidsdelen. Der er således kun ganske få eksempler på, at pædagogerne fører undervisningselementer fra skoledelen videre i fritidsdelen. Hvor pædagogens blotte tilstedeværelse kan være en fordel i forhold til at sikre et helhedssyn på eleven og i forhold til at sikre bedre og hurtigere konfliktløsning (som beskrevet ovenfor), så kan pædagogens blotte tilstedeværelse ikke sikre, at leg og læring integreres. Det sidste kræver langt mere koordinering, samtænkning og udvikling, hvilket ikke synes at være veludviklet på de tre heldagsskoler.

Casebesøgene viser, at der er forskellig praksis omkring kombination af leg og læring. Som eksempel på at leg og læring kombineres, fortæller en elev på mellemtrinnet i et interview, at hans klasse har spillet fodbold i en dansktime, og når der blev scoret, skulle man svare på et spørgsmål. Dette var dog et af meget få eksempler på, at leg og læring kombineres på de tre heldagsskoler. Der synes at være en tendens til, at de to elementer ikke integreres, men snarere foregår hver for sig. Eksempelvis kan leg i form af boldspil el. lign. være med til at bryde dagen op. Dette kan muligvis bidrage til at øge koncentrationen hos eleverne, men samtidig synes den potentielle synergieffekt i form af brug af anderledes undervisningsformer og deraf forbedrede faglige kompetencer i kombination af leg og læring at udeblive. Casebesøgene viser samlet set, at på trods af at det udvidede samarbejde mellem lærere og pædagoger gerne skulle betyde, at leg og læring kombineres, er hverdagen på heldagsskolerne stadig meget opdelt i en skoledel og en fritidsdel.

Næsten alle elever på de tre heldagsskoler er tosprogede. Casebesøgene på skolerne vidner om, at dette fylder en del i undervisningen, om end der er betydelig forskel på, hvordan lærere og pædagoger forholder sig til det. Næsten alle informanter på de tre heldagsskoler tilkendegiver, at det er et vilkår for at arbejde på en skole, der er beliggende i de pågældende områder. Mange informanter giver i forlængelse heraf udtryk for, at de synes, at det er vanskeligt at vurdere, hvordan de bedst forholder sig til den kulturelle mangfoldighed i forbindelse med undervisningen. Der synes overordnet set at være to tilgange. Enten vælger lærere og pædagoger at se bort fra eventuelle kulturelle forskelle, idet deres udgangspunkt er, at alle eleverne er danske, eller også vælger de at gøre aktivt brug af kultur i undervisningen. Casebesøgene vidner dog om, at uanset tilgang synes det vanskeligt for lærere og pædagoger at indtænke kulturen i undervisningen. Enkelte informanter forklarer dette med, at de ikke besidder de nødvendige kompetencer i relation til undervisning af en kulturelt mangfoldig elevgruppe.

Lokaleforhold

Forandringsteorien viser, at antagelsen omkring lokaleforholdene på heldagsskolerne er, at disse giver bedre muligheder for at kombinere leg og læring samt at anvende nye undervisningsformer. Som det fremgår af ovenstående, viser casebesøgene overordnet set, at undervisningen på heldagsskolerne i overvejende grad foregår som klassisk undervisning. Der er således ikke mange eksempler på, at leg og læring kombineres, og/eller at der anvendes nye undervisningsformer. Casebesøgene på heldagsskolerne vidner om, at indretning af lokaler på heldagsskoler ikke adskiller sig nævneværdigt fra indretningen på de almindelige folkeskoler.

På heldagsskolerne fremhæver flere informanter i relation til lokaleforhold, at idet man "bare" har omdannet almindelige folkeskoler til heldagsskoler, har de fysiske rammer ikke været ideelle for en anderledes anvendelse af lokaler. Eftersom der stadig er tale om klassiske undervisningslokaler med tavle, stole og borde, kan det være vanskeligt at kombinere leg og læring samt gøre

brug af nye undervisningsmetoder. Informanternes vurdering er således, at de fysiske rammer for heldagsskolerne kun i meget begrænset omfang understøtter de bagvedliggende tanker om læring og undervisningsmetoder.

4.3.2 Delkonklusion

Sammenfattende kan det af ovenstående udledes, at elevernes faglige resultater på nuværende tidspunkt ikke er bedre på heldagsskoler end på andre københavnske folkeskoler. Casebesøgene på heldagsskolerne bidrager med en række forklaringer herpå. Den udvidede skoledag italesættes af personalet på heldagsskolerne som den mest afgørende forskel på heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler. Dog synes der at være en tendens til, at skolerne i høj grad gør det, de plejer, men at de nu har længere tid til det. Den udvidede skoledag og det udvidede samarbejde mellem lærere og pædagoger giver dog mulighed for at arbejde mere med elevernes forståelse, hvilket vurderes at være særdeles centralt for gennemførelse af den øvrige undervisning.

Casebesøgene viser dog også, at heldagsskolerne kun i begrænset omfang synes at resultere i nye undervisningsmetoder, mere undervisningsdifferentiering og udvidet samarbejde mellem lærere og pædagoger (jf. forandringsteorien), ej heller i en systematisk integration af heldagsskolernes skole- og fritidsdel, hvilket kan være medvirkende til, at der ikke er skabt målbare forbedringer i elevernes faglige resultater.

Som nævnt skal konklusionerne ses i lyset af, at heldagsskolerne endnu ikke har haft ret lang tid til at skabe faglige resultater. Casebesøgene vidner om, at opstartsfasen for alle skoler har været vanskelig, især når det gælder om at skabe synergier i samarbejdet mellem pædagoger og lærere, dvs. at få lærer-pædagog-samarbejdet til at virke optimalt. Da disse synergier vurderes at være centrale for, at heldagsskolerne kan producere de forventede resultater, bør der fokuseres mere på dette fremadrettet.

Boks 4.3: Mulighederne for at skabe faglige resultater

Flere interessenter vurderer, at heldagsskolerne sandsynligvis har forudsætninger og rammer for at forbedre elevernes faglige resultater. Repræsentanterne for Københavns Lærerforening, Skole og Forældre og Danske Skoleelever forbinder potentialet for forbedrede faglige resultater med den udvidede skoledag. De betragter den ekstra tid som den altafgørende faktor. Københavns Lærerforening understreger, at den ekstra tid er særdeles vigtig for elever på heldagsskolerne, eftersom der er tale om børn og unge, der har det vanskeligt. Danske Skoleelever fremhæver desuden, at eftersom næsten alle elever på heldagsskolerne er tosprogede, giver den ekstra tid også bedre muligheder for at forbedre deres sproglige kompetencer, idet de tilbringer længere tid i et dansktalende miljø.

Samarbejdet mellem lærere og pædagoger fremhæves også som et positivt element i relation til styrkelse af de faglige kompetencer. Københavns Lærerforening og Skole og Forældre fremhæver, at pædagogernes tilstedeværelse i undervisningen giver mulighed for at veksle mellem forskellige læringsstile, undervisningsmetoder osv., hvilket bidrager til at gøre undervisningen mere spændende for eleverne.

Både BUPL og LFS vurderer, at der er for meget fokus på det læringsmæssige på bekostning af fritid og leg, hvilket ifølge repræsentanterne, kan betyde, at eleverne ikke kan koncentrere sig tilstrækkeligt. De vurderer, at konsekvensen heraf kan være, at elevernes faglige resultater ikke forbedres.

Kilde: Interview med interessenter.

5. FORÆLDRENES VURDERING AF HELDAGSSKOLEN

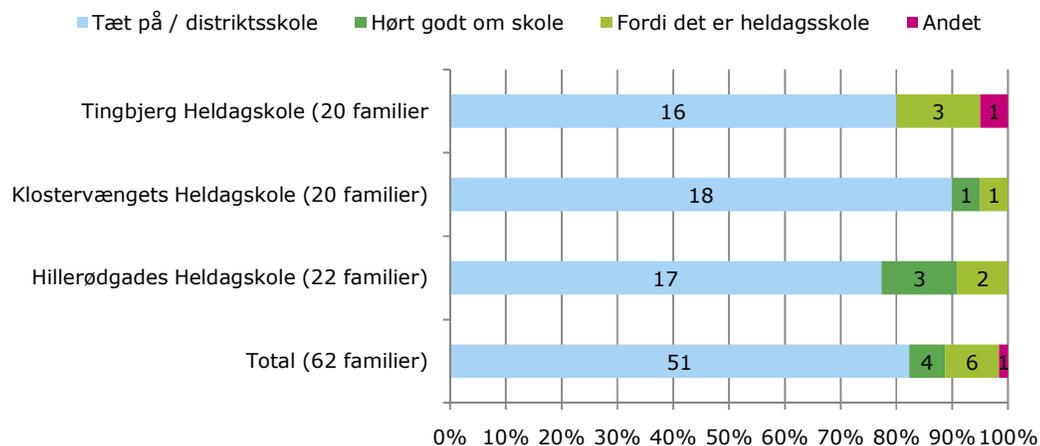
Dette kapitel omhandler forældrenes tilfredshed med og vurdering af heldagsskolen. Overordnet set er forældrene tilfredse med heldagsskolen og vurderer, at heldagsskolen har en positiv virkning på deres børn. Konkret behandler kapitlet årsager til familiers valg af heldagsskolen, forældrenes tilfredshed med heldagsskolen, forældrenes vurdering af, hvorvidt heldagsskolen bidrager til at opnå de ønskede mål for skolen, samt hvilke forhold ved heldagsskolen som ifølge forældrene har en positiv effekt. Afslutningsvis i kapitlet præsenteres en række forhold, som ifølge forældrene vil kunne øge deres tilfredshed med heldagsskolen.

Kapitlet bygger på telefoninterviews med åbne og lukkede spørgsmål gennemført blandt 62 familier (dvs. en forælder) med et eller flere børn i en af de tre heldagsskoler (en forælder kan altså svare på vegne af et eller flere børn). Familierne fordeler sig med 22 familier fra Hillerødgades Heldagsskole, 20 familier fra Klostervejens Heldagsskole, og 20 familier fra Tingbjerg Heldagsskole. Ca. halvdelen af respondenterne har også børn på andre københavnske folkeskoler. Disse er blevet bedt om at sammenligne heldagsskolen med den anden skole.

5.1 Årsager til familiers valg af heldagsskole

Den mest almindelige årsag til, at familierne har valgt en af de tre heldagsskoler, er at de ligger tæt på deres bopæl eller er en distriktsskole. Således har 51 ud af de 62 adspurgte familier valgt deres heldagsskole af denne årsag. Der er ingen væsentlige forskelle på årsagerne til familiernes valg af skole, mellem de tre heldagsskoler. Det ses desuden, at kun seks familier i alt har valgt at sætte deres børn i heldagsskole, alene fordi det er en heldagsskole. Figur 5.1 nedenfor viser årsagerne til, at familierne har valgt den konkrete heldagsskole.

Figur 5.1: Årsager til familiernes valg af skolen fordelt på de tre heldagsskoler (antal besvarelser)

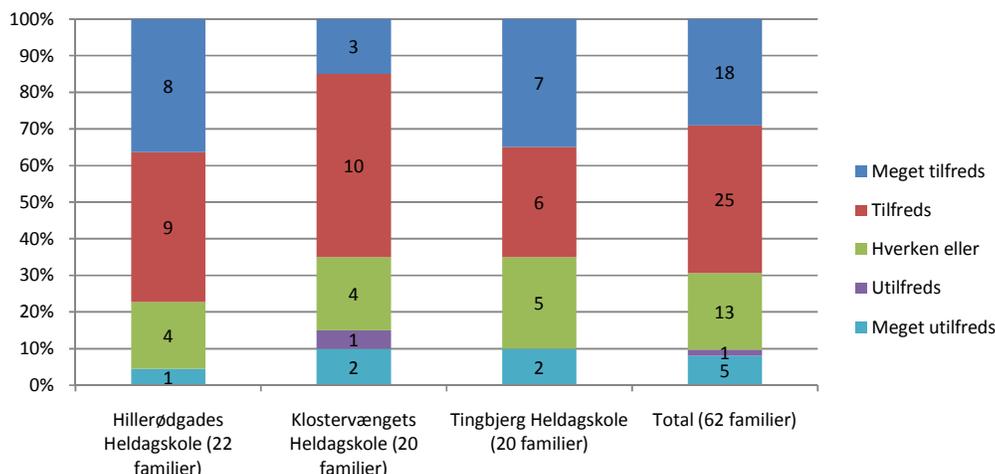
Antal besvarelser=62.

I 15 af de interviewede familier har børnene gået på en anden skole, før de skiftede til heldagsskolen. Dette er tilfældet for fire børn fra Hillerødgades Heldagsskole, fem børn fra Klostervejens Heldagsskole, og seks børn fra Tingbjerg Heldagsskole. Den primære årsag til, at børnene er flyttet til heldagsskolen, er, at familien er flyttet. 11 af de 15 familier angiver, at flytning er årsagen til skoleskiftet, mens henholdsvis én og to familier angiver, at bedre ressourcer på heldagsskolen, eller utilfredshed med den tidligere skole, er årsagen.

5.2 Forældretilfredshed med heldagsskole

Langt størstedelen af forældrene er tilfredse med heldagsskolen. I gennemsnit er mere end to tredjedele af alle forældrene meget tilfredse eller tilfredse med heldagsskolen. Andelen af meget tilfredse og tilfredse forældre er lidt større på Hillerødgades Heldagsskole end på de to øvrige heldagsskoler. Fordelingen ses af Figur 5.2 nedenfor.

Figur 5.2: Forældres tilfredshed med skolen, fordelt på de tre heldagsskoler

Antal besvarelser=62

Forældrenes tilfredshed med skolen bunder i flere årsager. Af positive forhold ved heldagsskolen fremhæver forældre på Hillerød-gades Heldagsskole især madordningen; forældrene på Klostervængets Heldagsskole fremhæver forældreinddragelse og fokus på fritidsliv og fritidsaktiviteter som positive forhold ved skolen; og forældrene på Tingbjerg Heldagsskole fremhæver fritidsliv og fritidsaktiviteter, samt lektiehjælp, som særligt gode forhold ved skolen. Kun få forældre fremhæver det faglige indhold som særlig godt ved skolen.

Blandt de forældre som synes, at heldagsskolens fokus på fritid og aktiviteter er positivt, begrundes en familie sin tilfredshed med, at de er glade for, at barnet er længere tid på skolen og at en del af tiden anvendes til fritidsaktiviteter. En familie, som værdsætter muligheden for lektiehjælp på skolen, begrundes dette med, at deres barn i højere grad laver lektier, når muligheden for hjælp er til stede på skolen, end hvis lektier skal laves i hjemmet om aftenen.

Forældrene har i interviewet også haft mulighed for at angive, hvilke forhold ved heldagsskolen de enten er utilfredse med, eller mener, kan forbedres. I antal er der tale om ganske få forældre, som påpeger negative forhold, da størstedelen af forældrene er tilfredse med heldagsskolen, og derfor har valgt ikke at fremhæve negative forhold ved skolen i spørgeskemaet. Seks familier – fordelt på Hillerød-gades Heldagsskole og Tingbjerg Heldagsskole – finder den udvidede skoledag uhensigtsmæssig, idet dagen vurderes at være for lang, især for mindre børn. Ingen forældre på Klostervængets Heldagsskole mener, at den udvidede skoledag er et problem. På Klostervængets Heldagsskole fremhæver de forældre, som er kritiske over for heldagsskolen, derimod mangel på disciplin og for meget mobning, som negative forhold ved skolen. En familie på Klostervængets Heldagsskole fortæller, at der er for meget ballade og skænderier mellem eleverne på skolen, og at lærerne ikke i tilstrækkelig grad formår at håndtere konflikterne.

5.3 Forældrenes vurdering af heldagsskolens resultater og virkemidler

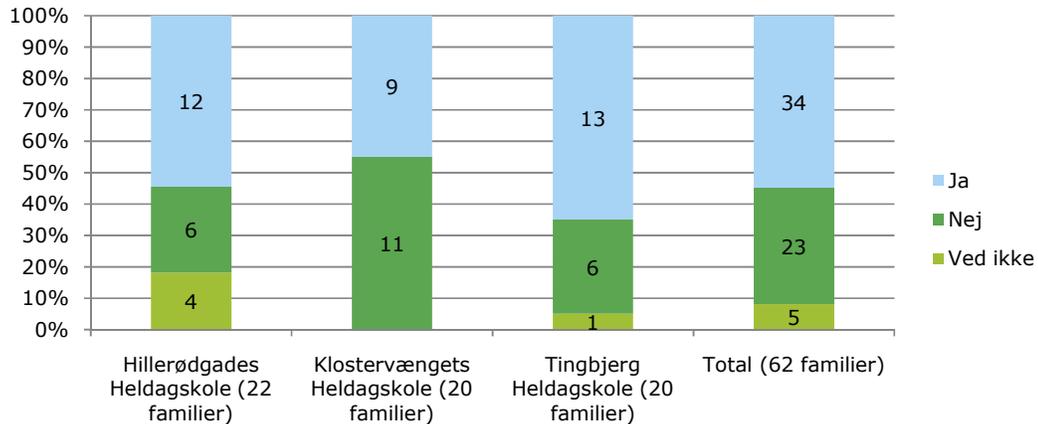
I dette afsnit præsenteres forældrenes vurdering af, hvorvidt heldagsskolen bidrager til at styrke børnenes muligheder for at opnå gode faglige resultater, sociale kompetencer, sund livsstil og generel trivsel. Desuden fremhæves de forhold – virkemidler – som forældrene vurderer, er årsager til, at heldagsskolerne bidrager til at opnå de ønskede målsætninger.

5.3.1 Øget faglighed

Over halvdelen af de interviewede forældre vurderer, at heldagsskolen øger deres barns mulighed for at opnå gode faglige resultater. Der er forskel de tre heldagsskoler imellem. På Hillerød-gades Heldagsskole og Tingbjerg Heldagsskole vurderer over halvdelen af forældrene, at heldagsskolen øger deres barns faglige muligheder. På Klostervængets Heldagsskole derimod, vur-

derer lidt over halvdelen af forældrene, at heldagsskolen *ikke* øger deres barns faglige muligheder. Fordelingen ses af Figur 5.3.

Figur 5.3: Forældres vurdering af udsagnet "Øger heldagsskolen dit barns mulighed for at opnå gode faglige resultater"?

Antal besvarelser=62.

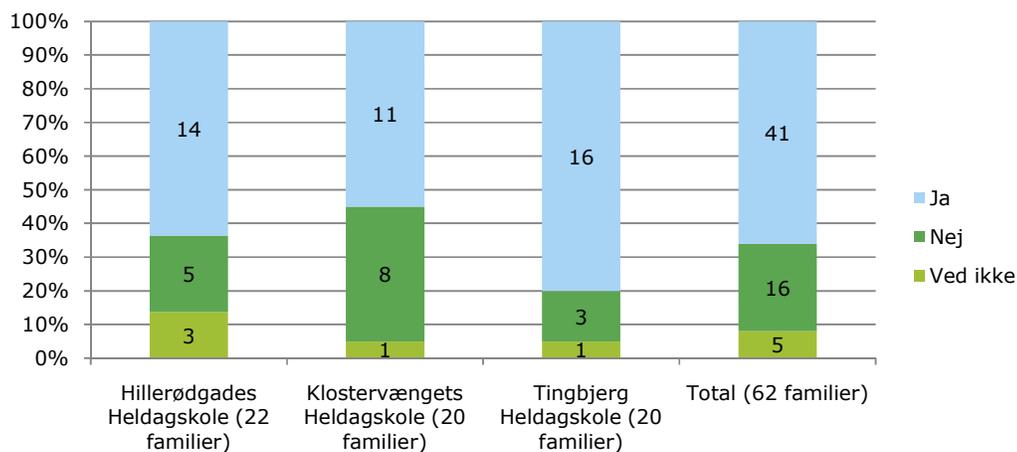
Blandt de virkemidler, som forældrene vurderer, at heldagsskolen anvender for at styrke elevernes muligheder for at opnå gode faglige resultater, fremhæver flest forældre ekstra lektiehjælp. Det, at børnene får hjælp til at lave lektier på skolen, betyder, at de i højere grad end tidligere laver lektier, hvilket ifølge forældrene styrker deres faglighed. Derudover mener nogle forældre, at heldagsskolernes undervisning er bedre end på almindelige folkeskoler, og enkelte forældre fremhæver den udvidede skoledag som årsag til, at heldagsskolen styrker elevernes mulighed for at opnå gode faglige resultater.

En familie fortæller, at der foregår mange spændende ting på heldagsskolen i løbet af en skoledag, hvilket betyder, at børnene kan lide at gå i skole og ikke keder sig. Familien oplever, at børnenes øgede skoleglæde har en positiv effekt på deres faglighed, alene fordi de har lyst til at gå i skole og til at lave lektier.

5.3.2 Styrkelse af sociale kompetencer

To tredjedele af de interviewede forældre vurderer, at heldagsskolen øger deres barns mulighed for at udvikle sociale kompetencer. Igen er forældrene på Klostervængets Heldagskole, den forældregruppe, som i mindst grad vurderer, at heldagsskolen har en positiv effekt. Figur 5.4 viser forældrenes vurdering.

Figur 5.4: Forældres vurdering af udsagnet "Øger heldagsskolen dit barns mulighed for at udvikle gode sociale kompetencer?"

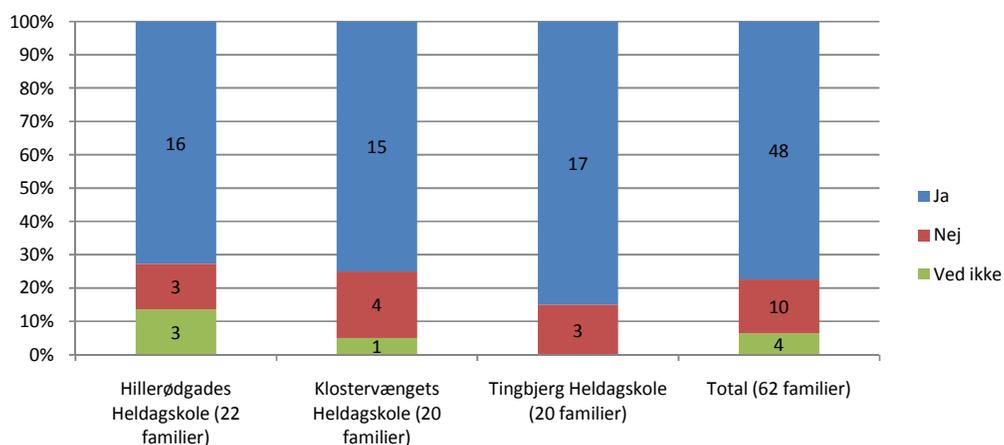
Antal besvarelser=62

Ifølge forældrene er det heldagsskolens fokus på fritid og aktiviteter, som er det væsentligste virkemiddel i forhold til at styrke elevernes sociale kompetencer. Derudover peger nogle forældre også på de udvidede muligheder for lektiehjælp samt den udvidede skoledag som forhold ved heldagsskolen, der kan medvirke til at styrke elevernes sociale kompetencer. Flere familier nævner, at børnenes deltagelse i fritidsklub og fritidstilbud er positivt i forhold til at styrke børnenes sociale kompetencer, fordi de opbygger gode relationer til andre børn og deltager i aktiviteter, de synes er sjove.

5.3.3 Sund livsstil

Knap fem ud af seks interviewede forældre mener, at heldagsskolen øger deres barns mulighed for at leve sundt. Forældrenes vurdering fordeler sig stort set ens på de tre heldagsskoler.

Figur 5.5: Forældres vurdering af udsagnet "Øger heldagsskolen dit barns mulighed for at leve sundt?"

Antal besvarelser=62

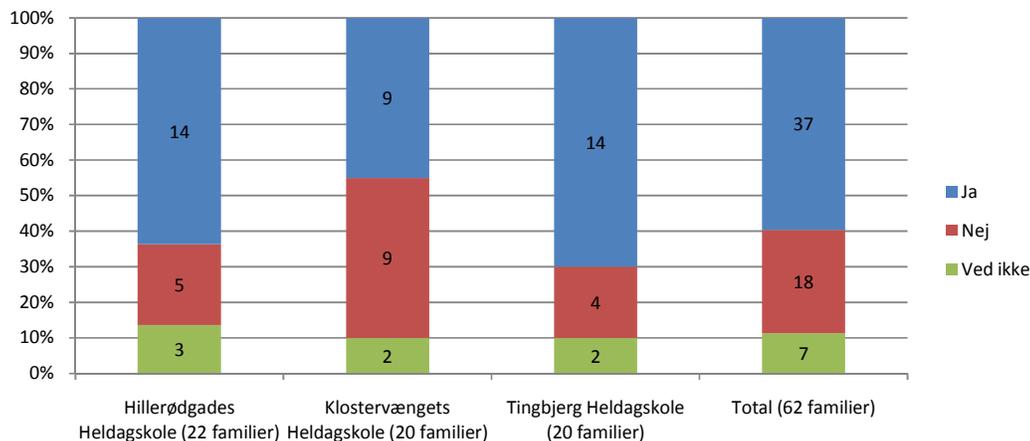
Forældrene peger entydigt på, at skolens madordning er den primære årsag til, at heldagsskolerne er med til at styrke en sund livsstil for deres børn. Forældrene finder det meget positivt, at der serveres mad på skolen og oplever, at madordningen serverer god og sund mad.

5.3.4 Generel trivsel

Lidt over halvdelen af de interviewede forældre vurderer, at heldagsskolen øger deres barns mulighed for generel trivsel. Forældrene på Klostervængets Heldagskole skiller sig igen ud, idet de i

væsentligt mindre omfang end de øvrige forældre mener, at heldagsskolen øger barnets mulighed for generel trivsel.

Figur 5.6: Forældres vurdering af udsagnet "Øger heldagsskolen dit barns mulighed for generel trivsel?"

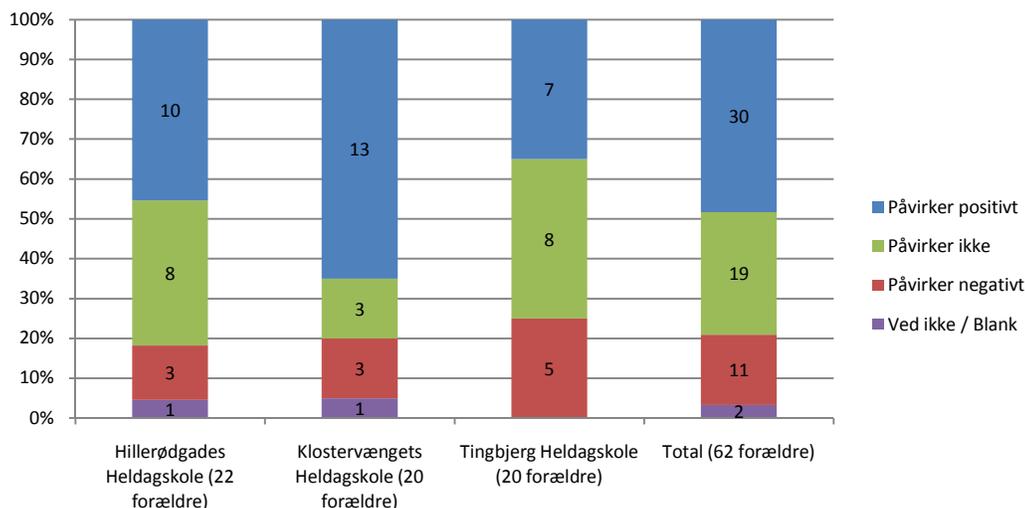
Antal besvarelser=62

Igen er det skolens mange fritids- og sociale aktiviteter, der ifølge forældrene bidrager til at styrke børnenes generelle trivsel, og bidrager til, at børnene er glade for at gå i skole. I den forbindelse nævner en forælder, at vedkommendes barn er glad for timerne på skolen, og at pædagogerne er med til at gøre børnene glade på skolen, bl.a. gennem leg. Derudover peger nogle forældre på, at der tages hånd om konflikter og gøres en indsats mod mobning i heldagsskolen og at dette er med til at øge børnenes trivsel.

5.4 Hvordan påvirker heldagsskolen barnets og familiens hverdag?

I gennemsnit vurderer knap halvdelen af forældrene på de tre skoler, at heldagsskolen påvirker barnets og familiens hverdag positivt. Omkring en tredjedel af forældrene mener ikke, at heldagsskolen påvirker deres hverdag, og en sjettedel mener, at heldagsskolen påvirker deres hverdag negativt. Figur 5.7 nedenfor viser fordelingen af forældrenes besvarelser.

Figur 5.7: Hvordan påvirker heldagsskolen barnet og familiens hverdag

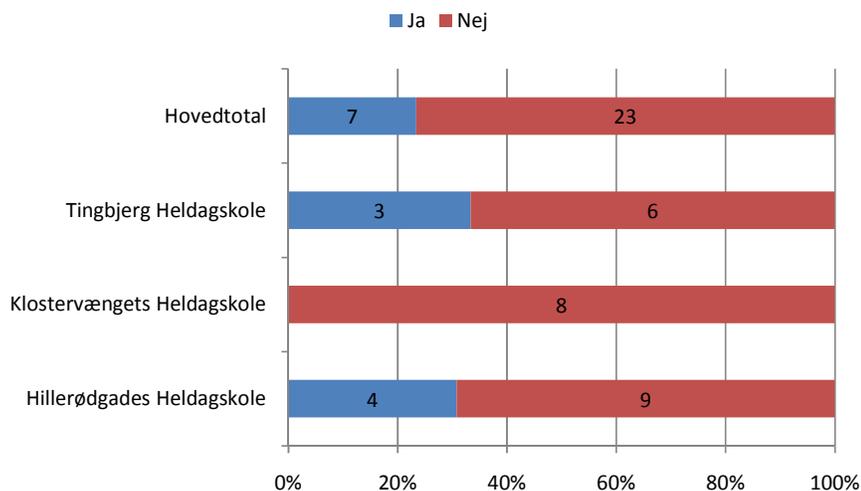
Antal besvarelser=62

Forældre som finder, at heldagsskolen har en positiv indflydelse på barnets og familiens hverdag, peger på, at den udvidede skoledag med aktiviteter og fritidstilbud om eftermiddagen er godt for barnet og familien, fx fordi forældrene ikke selv har mulighed for at lave de samme ting med barnet om eftermiddagen pga. arbejde, eller fordi de ikke ville have råd til, at barnet kunne gå i klub og til sport. De forældre som vurderer, at heldagsskolen ikke påvirker barnets og familiens hverdag, fremhæver, at barnet tidligere gik i SFO og derfor havde en lige så lang dag uden for hjemmet som nu. De forældre som vurderer, at heldagsskolen påvirker deres hverdag negativt peger på, at børnene er trætte og sure, når de kommer hjem, fordi skoledagen er for lang. Disse forældre oplever, at tiden med familien i hjemmet er mindre rar og udbytterig pga. heldagsskolens udvidede skoledag.

5.5 Samarbejde med heldagsskolen sammenlignet med almindelig folkeskole

Forældrene er blevet bedt om at sammenligne deres oplevelse af samarbejdet med heldagsskolen med samarbejdet med en almindelig folkeskole. Kun de forældre, som har samarbejdet med en almindelig folkeskole og derfor kan foretage denne sammenligning, har besvaret spørgsmålet. Det gælder 30 ud af de 62 interviewede forældre. Figur 5.8 viser fordelingen af svar for de 30 forældre, som har besvaret spørgsmålet. I gennemsnit vurderer tre ud af fire forældre, at samarbejdet med heldagsskolen ikke er bedre end samarbejdet med den almindelige folkeskole. Gennemsnittet dækker over en vis variation mellem de tre heldagsskoler, idet ingen forældre på Klostersvængets Heldagsskole vurderer, at samarbejdet med heldagsskolen er bedre end samarbejdet med en almindelig folkeskole. På både Hillerødgades Heldagsskole og Tingbjerg Heldagsskole mener omkring en tredjedel af de forældre, som har besvaret spørgsmålet, at samarbejdet med heldagsskolen er bedre end samarbejdet med den almindelige folkeskole.

Figur 5.8: Er samarbejdet med heldagsskolen bedre end med den almindelige folkeskole?

Antal besvarelser=30

De forældre som mener, at samarbejdet med heldagsskolen er bedre end samarbejdet med den almindelige folkeskole begrundet det med, at der er mere kontakt til lærerne i heldagsskolen. Den øgede kontakt består ifølge forældre af flere forældremøder, flere forældrearrangementer, mere åben adgang til skolens personale og mere information til forældre fra skolen. Flere forældre fremhæver, at de synes kontakt og samarbejde mellem skole og hjem er god.

5.6 Forbedringsforslag til heldagsskolen

Forældrene har haft mulighed for at angive, hvad der kunne gøre dem mere tilfredse med den heldagsskole, deres barn går i. Af forslag til forbedring peger flest forældre på flere danske børn i skolen, mere vægt på faglighed/flere lektier, bedre konflikthåndtering og ændring af heldagsskolen til almindelig folkeskole som forhold, der vil gøre dem mere tilfredse. Enkelte forældre fremhæver også billigere madordning, flere aktiviteter/mere sport og at skolen kan blive endnu bedre til at tage udgangspunkt i det enkelte barn både fagligt og personligt, som forhold der ville øge

deres tilfredshed med skolen. Endelig skal det nævnes, at en tredjedel af forældrene vurderer, at der ikke er noget, som vil gøre dem mere tilfredse med heldagsskolen, hvilket understreger den generelle tilfredshed med heldagsskolen blandt de interviewede familier.

6. KONKLUSION OG ANBEFALINGER

Indeværende evaluering er gennemført af Rambøll Management Consulting (herefter Rambøll), i samarbejde med lektor og medlem af Skolerådet Simon Calmar Andersen, Aarhus Universitet, på opdrag af Københavns Kommunes Børne og Ungdomsforvaltning. Formålet med evalueringen er at vurdere, om heldagsskolerne bidrager til at realisere de overordnede mål, der er sat for heldagsskolerne samt hvilke virkemidler, der skaber resultaterne:

Virker det? Skaber heldagsskolerne de forventede resultater i form af:

- i) Forbedrede faglige resultater
- ii) Forbedrede sociale kompetencer og trivsel
- iii) Forbedret sundhed
- iv) Elevtilfredshed
- v) Forældretilfredshed.

Hvad virker? Hvilke virkemidler i heldagsskolens indsats forklarer resultaterne – eller manglen på samme:

- vi) En udvidet skoledag
- vii) Gratis fritidstilbud
- viii) Madskole
- ix) Udvidet samarbejde mellem lærere og pædagoger, herunder kobling af leg og læring
- x) Særligt samarbejde med:
 - Forældre Lokale kultur- og fritidsorganisationer.

Evalueringens konklusioner drages på baggrund af analyser af både kvantitative og kvalitative data.²¹ Overordnet set viser evalueringen, at når der tages højde for køn, tosprogethed, socioøkonomisk baggrund etc., er der ingen signifikant forskel mellem elever på heldagsskolerne og elever på andre københavnske folkeskoler i relation til faglige kompetencer, selvvalgt sundhed samt sociale kompetencer og trivsel. Heldagsskolerne har eksisteret i 2-4 år, og man kan argumentere for, at det er tidligt at foretage en kvantitativ måling af heldagsskolerne effekt på disse områder. Dette gør sig især gældende i relation til elevernes faglige kompetencer, hvor det er forventeligt, at det er vanskeligt at dokumentere forbedringer på så kort tid.

For at kunne gennemføre nuancerede analyser har Rambøll tillige indsamlet kvalitativ data gennem casebesøg på de tre heldagsskoler og to andre københavnske folkeskoler med et sammenligneligt elevgrundlag. Analysen af de kvalitative data viser, at hovedparten af informanterne på heldagsskolerne vurderer, at heldagsskolerne har positiv betydning for elevernes faglige kompetencer, sundhed samt sociale kompetencer og trivsel. Analysen af de kvalitative data viser endvidere, at ikke alle af heldagsskolens virkemidler er implementeret og anvendt efter hensigten på de tre skoler.

Den manglende/mangelfulde implementering og anvendelse af virkemidler giver sammen med informanternes positive vurdering af virkemidlernes effekt på eleverne anledning til at fremhæve, at heldagsskolerne kan have potentiale i forhold til at forbedre elevernes faglige kompetencer, sundhed samt sociale kompetencer og trivsel, men at disse potentialer endnu ikke har resulteret i målbare resultater.

Evalueringens konklusioner uddybes i nedenstående.

6.1 Nøgletal

Heldagsskolerne er tre forskellige skoler med egen kultur og historie. Hver skole havde forskellige udfordringer, før de blev heldagsskoler. Disse forskelle eksisterer stadig på skolerne, og de tre skoler har skullet adressere forskellige udfordringer sideløbende med, at de har skullet omdanne sig selv fra almindelige skoler til heldagsskoler. Derfor er heldagsskolen også blevet implemente-

²¹ For beskrivelse af anvendte metoder og datakilder se metodebilag

ret med forskelligt fokus på de tre skoler. Desuden har de tre heldagsskoler ikke fungeret som heldagsskoler lige lang tid. Klostervænget og Hillerødgade startede i 2007. Tingbjerg skulle starte i 2008, men pga. brandskader kom initiativet ikke ordentligt i gang før 2009/10.

I forhold til nøgletal viser evalueringen, at:

- Udgift pr. elev: Heldagsskolerne er tildelt en ekstra bevilling på mellem kr. 20.000 og 25.500 per elev per år. Disse ekstra midler skal anvendes til at implementere heldagskolens særlige virkemidler (udvidet skoledag, ledelsesstruktur etc.). Det svarer til mellem ca. 34 og 42 pct. af omkostningerne per elev på almindelige københavnske folkeskoler.
- Kvadratmeter pr. elev: Heldagsskolerne er blandt de skoler i Københavns Kommune, der har flest m² per elev. På disse m² skal heldagsskolerne dog rumme både KKFO og klub.
- Undervisningsandelen (den tid lærerne bruger på at undervise) er den samme på heldagsskolerne som på kommunens andre skoler.
- Personalets trivsel – herunder oplevet værdsættelse fra kolleger og ledere – er den samme på heldagsskolerne som på andre københavnske folkeskoler, med meget små variationer.
- Heldagsskolerne har færre aflyste timer end gennemsnittet på andre københavnske folkeskoler. Dette er også at forvente, da heldagsskolerne i særtilfælde vil kunne anmode en pædagog om at foretage undervisningen.

6.2 Opnåelse af resultater på kort og langt sigt (kvantitative data)

Alle kvantitative analyser af de forventede resultater har vist, at når der tages højde for køn, sosprogethed, socioøkonomisk baggrund etc., er der enten ingen signifikant forskel mellem elever på heldagsskolerne og elever på andre københavnske folkeskoler, eller i et enkelt tilfælde at eleverne på heldagsskolerne har en signifikant lavere score end elever på andre københavnske folkeskoler. Dette gælder:

- Faglige kompetencer (ingen signifikant forskel)
- Selvvurderet sundhed (ingen signifikant forskel)
- Selvvurderede sociale kompetencer (eleverne på heldagsskolerne scorer signifikant lavere end eleverne på andre skoler)
- Selvvurderet trivsel (ingen signifikant forskel).

For variable relateret til resultater på kort sigt er konklusionen den samme. Eleverne på heldagsskolerne svarer ikke signifikant forskelligt fra elever på andre københavnske folkeskoler:

- Bevægelse på skolen (ingen signifikant forskel)
- Sport i fritiden (ingen signifikant forskel)
- Andet i fritiden (ingen signifikant forskel)
- Ingen aktiviteter i fritiden (ingen signifikant forskel).

De kvantitative resultater viser, at 2-4 år efter, at heldagsskolerne blev dannet, klarer eleverne på heldagsskolerne sig ikke bedre end elever på almindelige københavnske folkeskoler, når der tages højde for køn, sosprogethed, socioøkonomisk baggrund etc.

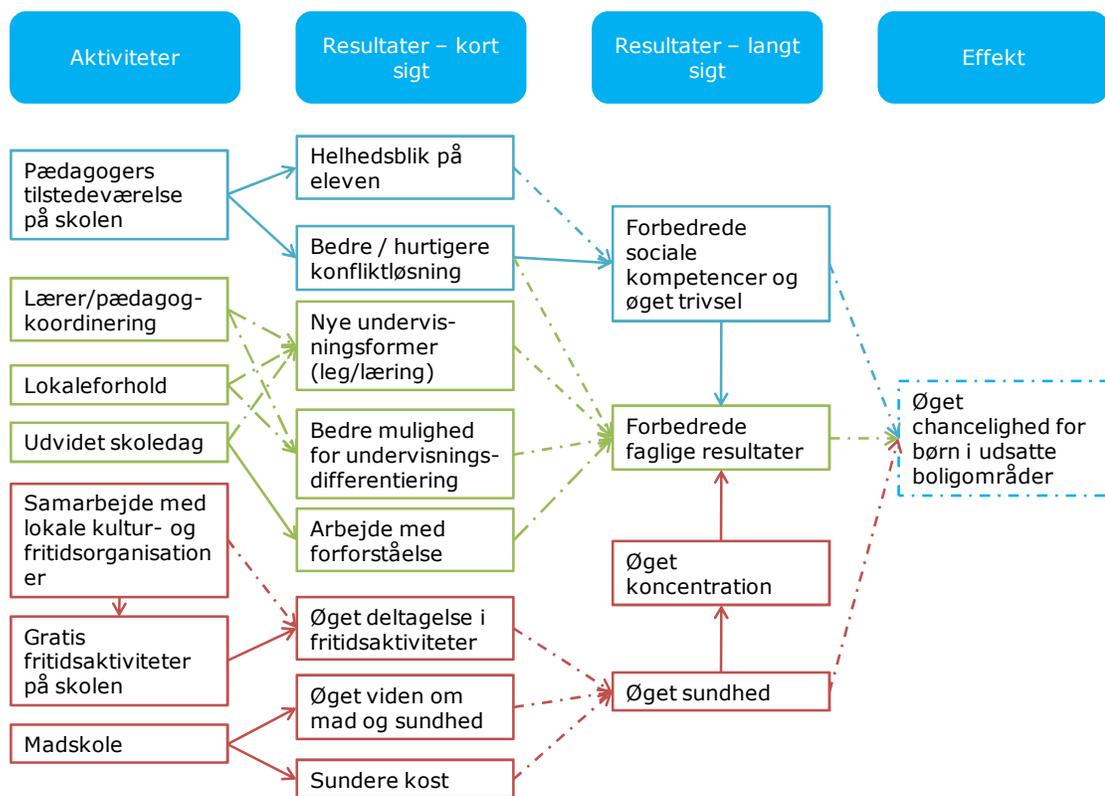
Dette betyder dog ikke, at heldagsskolerne ikke har haft en effekt. De ovenfor nævnte kvantitative målinger fortæller ikke direkte, om der er sket en positiv udvikling over tid, og om denne er signifikant større på heldagsskolerne end på andre københavnske folkeskoler. Hvor Københavnerbarometeret har indeholdt de samme spørgsmål i både 2008, 2009 og 2010, har det være muligt at måle om heldagsskolerne har haft en signifikant mere positiv udvikling end andre københavnske folkeskoler. For de otte spørgsmål (fire om trivsel, to om sociale kompetencer og ét om lokalernes anvendelse til bevægelse) er der kun ét spørgsmål, hvor der er signifikant forskel på udviklingen mellem heldagsskoler og andre københavnske folkeskoler fra 2008 til 2010. På spørgsmålet om, hvordan eleverne taler til hinanden i klassen har eleverne på heldagsskolerne

oplevet en signifikant mere positiv udvikling fra 2008-2010 end elever på andre københavnske folkeskoler, når der tages højde for køn²².

6.3 Anvendelse af virkemidlerne (kvalitative data)

For at få et mere detaljeret indblik i, hvordan heldagsskolerne implementerer deres særlige virkemidler og med hvilken forventet effekt, er der gennemført casebesøg på de tre heldagsskoler og to andre københavnske folkeskoler med mange tosprogede elever. Forandringsteorien nedenfor illustrerer de overordnede konklusioner med hensyn til heldagsskolernes implementering af deres særlige virkemidler (aktiviteter) og den deraf følgende opnåelse af de ønskede resultater på kort og langt sigt. Stiplede linjer i forandringsteorien indikerer, at evalueringen ikke fandt overbevisende argumenter for, at et virkemiddel er implementeret med de ønskede resultater, eller at et kortsigtet resultat fører til de ønskede langsigtede resultater.

Figur 6.1: En opdateret forandringsteori for heldagsskolerne

Især tre virkemidler synes *ikke* at have produceret de forventede resultater. Det gælder:

- Lærer / pædagog koordineringen
- Lokaleforhold
- Samarbejde med lokale kultur- og fritidsorganisationer.

I forhold til samarbejdet med lokale kultur- og fritidsorganisationer har det ikke været muligt at konkludere, hvilken effekt dette har haft. Indirekte har samarbejdet resulteret i, at skolerne kan udbyde flere fritidsaktiviteter, som børnene generelt deltager i. Det er vanskeligt at vurdere, om de gratis fritidsaktiviteter reelt øger elevernes deltagelse i sport og andre fritidsaktiviteter. Tallet indikerer, at dette ikke er tilfældet. Informanterne mener noget andet. Især udskolingselever deltager allerede i fritidsaktiviteter uden for skolen, herunder fritidsarbejde. Det har ikke været muligt at vurdere, om eleverne ville have deltaget i fritidsaktiviteter under alle omstændigheder. Eventuelt bør der gennemføres en egentlig analyse af målgruppens deltagelse i fritidsaktiviteter

²² På disse variable har det ikke været muligt at tage højde for tosprogethed, da modersmål ikke var et spørgsmål i Københavnerbarometeret i 2008.

for at vurdere, hvor stort behovet er, for denne type aktiviteter. Både elever og lærer sætter dog stor pris på adgangen til fritidsaktiviteter, så for elev- og forældretilfredshed alene kan aktiviteterne have stor betydning.

I forhold til lærer / pædagog koordineringen viser evalueringen, at dette endnu ikke er fuldt implementeret. Indtrykket er, at lærere og pædagoger langsomt er ved at finde deres roller på heldagsskolerne, men at der stadig er lang vej i forhold til at skabe synergier mellem de forskellige kompetencer. Både lærerne og pædagogerne fortsætter med at arbejde, som de altid har gjort. Læring tages ikke med over i fritidsdelen, ligesom pædagogernes viden om alternative læringsformer ikke inddrages i undervisningsdelen. Leg/læring er dermed ikke specielt veludviklet på heldagsskolerne. I de fleste tilfælde synes det endnu ikke klart for hverken lærer eller pædagoger, hvorfor leg/læring kan være en fordel, eller hvad leg/læring kan inkludere. Det er evaluators vurdering, at det dermed kan blive svært for heldagsskolerne at nå de forventede resultater i relation til at øge elevernes faglighed.

Med hensyn til lokaleforhold er det stadig sådan, at fritidsdelen og skoledelen er relativt opdelt. Skolerne er måske nok blevet renoveret med alle de fordele, det har, men det er stadig skolebygninger, der tager udgangspunkt i klassisk klasseundervisning. I nogle tilfælde ligger fritidsdelen på en helt anden matrikel. Det er svært at vurdere, i hvilket omfang lokalerne kan støtte op omkring leg/læring, da leg/læring, som nævnt ovenfor, endnu ikke er specielt veludviklet.

Bortset herfra synes aktiviteterne at være blevet implementeret efter hensigten, og i næsten alle tilfælde støttes der op om, at de har de ønskede effekter.

Særligt vigtige faktorer i at sikre øget sociale kompetencer og øget sundhed har været:

- Den længere skoledag med de yderligere timer i centrale fag. Dette har givet roen til at arbejde i dybden med emnerne, herunder at arbejde med den forforståelse, der er afgørende for netop denne type elever. Dette er noget som lærerne på de andre skoler har svært ved at nå, og som de vurderer som vigtigt for elevernes faglighed. Den længere skoledag betyder ydermere, at elever, der ellers ville gå hjem efter skole eller opholde sig på gaden, nu opholder sig på skolen i stedet.
- Pædagogernes tilstedeværelse på skolen, der især bidrager til mere ro og færre konflikter samt giver lærerne mulighed for i højere grad at fokusere på den egentlige undervisning. Pædagogernes tilstedeværelse synes også at have bidraget til, at alle tænker barnet bredere (helhedsblik). Pædagoger har nu mere fokus på, at faglige kompetencer også er vigtige, mens lærerne har fået mere fokus på andre kompetencer end de faglige. Pædagogernes tilstedeværelse synes som nævnt ikke at have stor effekt på selve undervisningen (undervisningsdifferentiering), ud over at de engang imellem kan forklare tingene på en anden måde.
- Madskole er helt centralt på alle skoler, både med henblik på at kunne servere sund mad, men i lige så høj grad som omdrejningspunkt for at lære om sund kost, for diskussioner om sociale normer forbundet med måltidet og adfærd i grupper generelt, som grundlag for frokostpauser sammen med børnene, hvor der diskuteres andet og mere end skole og som samlingspunkt for arrangementer, hvor forældrene er inviteret. Næsten alle forældre sætter meget stor pris på madskolen, som er et vigtigt element i forældre tilfredsheden.

6.4 Forældrenes vurdering

Forældrene er overordnet tilfredse med heldagsskolen, selv om de færreste har valgt skolen, fordi det er en heldagsskole. Omkring tre ud af fire er således tilfredse eller meget tilfredse med deres skole. Forældrene synes generelt at have tillid til, at heldagsskolen skaber de ønskede resultater med hensyn til især sundhed og sociale kompetencer. Madskole og fritidsaktiviteter er centrale argumenter for dette. Med hensyn til faglige resultater og trivsel er der lidt flere forældre, der er skeptiske. Den store andel tosprogede synes at være forældrenes primære bekymring i relation til skolernes mulighed for at skabe de ønskede faglige resultater, mens mobning synes at være den primære udfordring i forhold til at sikre børnenes trivsel.

6.5 Opsamling

Overordnet kan det konkluderes, at heldagsskolerne giver gode rammer for at arbejde bedre med det, som alle andre skoler også arbejder med:

- Forforståelse/begrebsforståelse, fordi de har mere tid
- Konfliktåndtning, gennem pædagogernes tilstedeværelse på skolen
- Sundhed og bevægelse, gennem madskolen og den ekstra tid samt muligvis fritidsaktiviteterne

Der synes dog at være et uudnyttet potentiale, med hensyn til at bruge heldagsskolen til at tænke undervisning markant anderledes, herunder i forhold til at integrere pædagogernes kompetencer og viden. Skole og fritid er stadig opdelt, leg og læring er ikke integreret og nye undervisningsmetoder lader sig vanskeligt identificere. Dette er en central mulighed ved heldagsskolerne, som dermed ikke bliver udnyttet, og det kan betyde, at det kan blive svært at nå målene om forbedrede faglige kompetencer.

Som det fremgår af ovenstående synes de gode potentialer ved heldagsskolerne for så vidt angår forældretilfredshed og madskole at være indfriet. Men såfremt det fulde potentiale med heldagsskolerne skal indfries for dermed at udfolde den samlede vision om heldagsskolen, skal ledelsesmæssige tiltag intensiveres, ligesom der skal foretages organisatoriske tilpasninger, der sikrer indfrielse af de samlede faglige ambitionsniveauer for heldagsskolen.

I relation til ovenstående skal det nævnes, at der synes at være en tendens til, at eleverne trives på heldagsskolerne. Antagelsen i denne forbindelse er, at trivsel er en forudsætning for at skabe forbedrede faglige resultater, hvorfor der (såfremt ovenfor nævnte udfordringer adresseres) er potentiale for positiv faglig udvikling.

6.6 anbefalinger

Da evalueringen viser, at der især er behov for at arbejde yderligere med at sikre, at lærernes og pædagogernes forskellige kompetencer bringes i spil, anbefaler Rambøll:

- At BUF i samarbejde med heldagsskolerne udvikler konkrete mål for faglig udvikling. Et mål for, hvor meget elevernes faglige niveau skal forbedres som følge af heldagsskolerne ekstra ressourcer, kan bidrage til at øge fokus på at skabe den nødvendige synergi mellem de forskellige kompetencer, øge fokus på at udvikle nye undervisningsmetoder og generelt sikre fokus på faglighed. Det er vigtigt, at skolernes frihed til at tilrettelægge undervisningen fastholdes, hvorfor der bør fokuseres på at måle elevernes faglige kompetencer og ikke undervisningssituationen.
- BUF bør tage initiativ til at drøfte med heldagsskolernes ledere (inkl. souschefer), hvilke muligheder der ligger i at kombinere lærernes og pædagogernes kompetencer, hvordan det kan gøres, hvilke begrænsninger der kan være etc. Pt. synes der på skolerne at mangle strukturerede overvejelser over mulighederne, hvilket kan være årsag til, at virkemidlet ikke er tilstrækkeligt implementeret. Dialogbaseret ledelse for at skabe refleksion er centralt for at skabe den nødvendige udvikling af indsatsens nuværende karakter og dermed et grundlag for succesfulde resultater for elevernes faglighed.
- Det kan overvejes, om der skal søges inspiration udefra. Odense Kommune har eksempelvis haft et turbodanskprojekt, hvor der blev arbejdet meget aktivt med koblingen af leg og læring, og hvor pædagog- og lærerkompetencer blev tæt integreret. Inspiration udefra kan måske sætte gang i de nødvendige processer.
- Resten af personalet bør også inddrages i en diskussion om, 1) om/hvordan leg/læring kan hjælpe til at nå målene om øget faglighed, og 2) hvordan leg/læring bedre kan integreres i skolens hverdag.
- At BUF overvejer, hvordan de i højere grad kan understøtte heldagsskolerne i opstartsfasen. Evalueringen viser, at udviklingen af en heldagsskole er en omfattende proces, der kræver fysiske, sociale, kulturelle og organisatoriske ændringer. Disse ændringer skal ske

samtidig med skolens daglige virke. BUF bør understøtte denne proces, således at skolelederne på heldagsskolerne ikke primært skal administrere ombygning mv., men får rum til at være strategiske og pædagogiske ledere, der sikrer synergi mellem fagligheder.

Integration af leg og læring var et centralt element i det pædagogiske grundlag og bør være en forudsætning for heldagsskolernes fortsatte virke, da det er et helt centralt element i forhold til at øge elevernes faglige kompetencer.

Det kan overvejes, om der ligeledes skal opstilles konkrete mål for udviklingen i elevernes trivsel og sociale kompetencer samt sundhed, for at fokus på disse elementer bibeholdes sammen med det øgede fokus på fagligheden.

Hvis heldagsskolen skal give mening, er det efter Rambølls vurdering helt centralt, at følgende virkemidler fastholdes:

- Pædagogernes tilstedeværelse i skoletiden
- Madskolen
- Den ekstra tid og de ekstra timer til de centrale fag.

Evalueringen lægger ligeledes op til et par anbefalinger af ren metodisk karakter:

- Centrale spørgsmål om trivsel og sociale kompetencer i Københavnerbarometeret bør forblive uændret, så udviklingen kan måles over tid
- BUF bør overveje, om LEKS skal måle udviklingen i karakterer over tid, frem for den 2010 analyse der er gennemført på nuværende tidspunkt. En måling over tid er vigtigt for at konkludere, om et initiativ har haft en effekt (effekt kan bedst måles op imod en baseline).
- BUF bør overveje at arbejde videre med at udvikle en detaljeret forandringsteori for heldagsskolerne med henblik på at synliggøre de forventede årsag-virknings-forhold. Konkret kunne dette med fordel ske ved afholdelse af en forandringsteoriworkshop med deltagere fra forvaltning og praksis.

BILAG 1: METODEBILAG

Skolebesøg på heldagsskolerne

I forbindelse med evalueringen har Rambøll besøgt de tre skoler. Hvert besøg havde en varighed af én dag. Samlet er der i den forbindelse blevet interviewet:

- Alle lederne og fem souschefer og én uddannelsesvejleder. Lederne er blevet interviewet to gange. Første gang separat i forbindelse med skolebesøgene og anden gang samlet, hvor der var mulighed for at diskutere mere på tværs om nogle af heldagsskolernes særlige virkemidler og udfordringer. Skolelederne har også haft mulighed for at kommentere på og elaborere på de faktuelle beskrivelser af skolerne (skoledagen, teamstrukturen etc.).
- 20 lærere. På hver skole er der gennemført to gruppeinterview med lærere.
- 11 pædagoger. På hver skole er der gennemført ét gruppeinterview med pædagoger.
- 18 elever. På hver skole er der gennemført to gruppeinterviews med elever. En gruppe elever fra mellemskolen og en gruppe elever fra udskolingen.
- 7 medlemmer af skolebestyrelsen. Udgangspunktet var gruppeinterview, men i et tilfælde dukkede kun én af respondenterne op.
- 6 samarbejdspartnere/eksterne aktører:
 - En repræsentant for en lokal sportsforening
 - Dansk Skoleskak
 - En UU-vejleder
 - En boligsocial-områdechef
 - Kommunikationsfirmaet Zoom story
 - En psykolog.

Alle interviewene blev gennemført som semistrukturerede face-to-face interview. Der blev udarbejdet separate interviewguides til hver type respondenter.

Skolebesøg på to andre københavnske folkeskoler

Interview med ledere og lærere på to "almindelige københavnske folkeskoler" med et stort antal tosprogede elever samt pædagoger i tilknyttede klubber og fritidshjem. Hvert besøg havde en varighed af en halv dag. Samlet er der i denne forbindelse blevet interviewet:

- Alle lederne.
- 11 lærere. På hver skole er der gennemført ét gruppeinterview med lærere.
- 4 pædagoger. På hver skole er der gennemført ét gruppeinterview med pædagoger.

Resultater af Københavnerbarometeret 2008, 2009 og 2010

Københavnerbarometeret er en undersøgelse, der er iværksat af Børne- og Ungdomsforvaltningen i Københavns Kommune. Undersøgelsen sætter fokus på, hvordan eleverne i 4.-9. klasse oplever en række aspekter af skolens undervisningsmiljø.²³ På baggrund af data fra denne undersøgelse har Rambøll for de relevante variable foretaget beregninger, der gør det muligt at sammenligne elever i heldagsskoler med elever i andre københavnske folkeskoler.

²³ <http://www.bufnet.kk.dk/Skole/EvalueringOgProever/Koebenhavnerbarometer.aspx>

Rambøll Management Consulting modtog anonymiseret rådata fra Københavnerbarometeret for 2008, 2009 og 2010. Københavnerbarometeret 2010 inkluderede 12.129 respondenter blandt københavnske folkeskolelever. Antallet af respondenter fra almindelige folkeskoler samt de tre heldagsskoler fordelt på køn og tosprogethed er illustreret i tabellen nedenfor.

Tabel 1: Fordeling af respondenter i Københavnerbarometeret på køn, et/flere sprog og heldagsskole/anden københavnsk folkeskole

	Piger		Drenge		I alt
	Et sprog	Flere sprog	Et sprog	Flere sprog	I alt
Almindelig skole	3.823	2.206	3.564	2.191	11.784
Heldagsskole	13	173	12	147	345
Hillerødgade	3	60	4	44	111
Klostervænget	3	63	6	46	118
Tingbjerg	7	50	2	57	116
I alt	3.836	2.379	3.576	2.338	12.129

Det skal bemærkes, at der er meget få et-sprogede respondenter på de tre heldagsskoler, men i og med, at der anvendes regressionsanalyser i stedet for simple gennemsnit, giver dette ikke problemer i analysen.

Fra Københavnerbarometeret 2010 udvalgte Rambøll følgende spørgsmål til at belyse evalueringens centrale elementer:

Tabel 2: Spørgsmål fra Københavnerbarometeret inddraget i undersøgelsen

Baggrundsplysninger	Elevers skole
	Elevers køn
	Hvorvidt eleven går på en heldagsskole eller almindelig skole
	Taler du andre sprog end dansk med dine forældre derhjemme?
Sociale kompetencer	Har du været med til at mobbe nogen i skolen inden for de sidste 2 måneder?
	Hvordan taler I til hinanden i din klasse?
	Hvor tit ender det på en god måde, når du eller nogen i din klasse har været uvenner?
Trivsel	Hvad synes du om at gå i skole for tiden?
	Hvor tryk føler du dig, når du er i skole?
	Er du blevet mobbet af nogen af de andre elever inden for de sidste 2 måneder?
	Har du en god ven i skolen?
	Er der en voksen på skolen, du kan tale med, hvis du er ked af det?
Anvendelse af den særlige lokale indretning (leg/læring)	Hvor mange minutter tror du, at du i alt bevæger dig om dagen i skolen?
	Synes du, at der er nok mulighed for at lege og bevæge sig indendørs på skolen?
	Synes du, at der er nok mulighed for at bevæge sig udendørs på skolen?
Sundhed	Hvordan synes du selv, dit helbred er for tiden?
	Hvis du tænker på de sidste to uger, har du så, mens du var i skole... haft hovedpine
	Hvis du tænker på de sidste to uger, har du så, mens du var i skole... haft ondt i maven
	Hvis du tænker på de sidste to uger, har du så, mens du var i skole... været meget træt og uoplagt
	Hvis du tænker på de sidste to uger, har du så, mens du var i skole... haft ondt i ryg, nakke og skuldre
Fritidsaktiviteter	Går du til noget efter skole? Går til sport
	Går du til noget efter skole? Går til noget andet
	Går du til noget efter skole? Går ikke til noget

For "sociale kompetencer", "trivsel", "anvendelse af den særlige lokaleindretning" og "sundhed" er der konstrueret nye variable, der samler de pågældende spørgsmål under disse overordnede kategorier. Da nogle af spørgsmålene er ja/nej-spørgsmål, mens andre fx er på en 1-6-skala, har det været nødvendigt at gennemføre omkodninger, for at de enkelte spørgsmål vægter lige meget. Omkodningen er foretaget således, at ja-værdier kodes til værdien 5 og nej-værdier til værdien 2, da dette svarer til et svar midt i hhv. den gode og dårlige halvdel af en 1-6 skala. Der er testet for betydningen af at kode anderledes (værdierne 1 og 6 samt værdierne 3 og 4, og dette har generelt ikke haft indflydelse på undersøgelsens resultater). De nye, samlede variable er dannet som summen af de enkelte spørgsmål.

For "fritid" anvendes de tre svarmuligheder i spørgsmålet som hver deres variabel, da en samlet variabel ikke vil have nok variation til at kunne anvendes i en almindelig lineær regression.

Der er gennemført to typer analyser af data:

1) En sammenligning mellem heldagsskoler og andre skoler, hvor der tages højde for køn og etnicitet. Dette er gennemført som en regressionsanalyse med anvendelse af en multilevelmodel, som tager højde for, at nogle elever går på samme skole og i samme klasse. Grunden til, at der tages højde for denne hierarkiske skole-klasse struktur er, at elever på samme skole og/eller i samme klasse kan være påvirket af nogle fælles sociale kontekster og dermed ikke er statistisk uafhængige af hinanden. For sundhedsvariablen er der dog anvendt en multilevelmodel med kun et hierarkisk niveau (skole) i stedet for to (skole og klasse). Dette er gjort, da data for sundhedsvariablen delt ud på skole og klasse indeholder et fladt/ikke-kontinuert stykke, og dermed ikke egner sig til analysen. Dette er mere en teknisk formalitet, og det er Rambølls vurdering, at det ikke har mærkbar betydning i forhold til resultaterne, da den hierarkiske struktur er betydningsfuld men dog i begrænset omfang. De forklarende faktorer er testet for signifikans på 5 og 10% niveauerne med en lineær regressionsmodel.²⁴

2) En sammenligning af udviklingen fra 2008 til 2010. Til sammenligningen anvendte Rambøll metoden "difference in differences", der, som navnet antyder det, analyserer forskelle i forskelle – i dette tilfælde forskelle i forskellen over år imellem heldagsskoler og almindelige skoler. . Udgangspunktet er en regressionsmodel, hvor der indgår køn, årstal og heldagsskole/almindelig skole. Da der ikke findes data for, hvorvidt eleven er tosproget eller ej i 2008-tallene, er denne variabel ikke medtaget. Da der fokuseres på forskellen i udviklingen, er det rimeligt at antage, at dette ikke påvirker resultaterne nævneværdigt (andel tosprogede antages at være rimelig konstant på skolerne over den treårige periode). I modellen indarbejdes interaktionsvariable mellem heldagsskole/almindelig skole-variablen og årstalsvariable, og det er disse, som måler "forskellen i forskellen". Denne analysen er alene gennemført på de spørgsmål, der gik igen i alle tre Københavnerbarometre. Dette inkluderer fire spørgsmål i variabelen for trivsel:

- Hvad synes du om at gå i skole for tiden?
- Hvor tryk føler du dig, når du er i skole?
- Er du blevet mobbet af nogen af de andre elever inden for de sidste 2 måneder?
- Er der en voksen på skolen, du kan tale med, hvis du er ked af det?

To spørgsmål under variabelen for sociale kompetencer:

- Hvordan taler I til hinanden i din klasse?
- Hvor tit ender det på en god måde, når du eller nogen i din klasse har været uvenner?

Ét spørgsmål om lokaleanvendelse, nemlig spørgsmålet: Hvor mange minutter tror du, at du i alt bevæger dig om dagen i skolen?

Da de valgte spørgsmål ikke indeholder nok variation til at kunne anvendes som kontinuerte variable, og da der ikke som i analysen af 2010-spørgsmålene er nok spørgsmål til at kunne konstruere samlede variable, omkodes spørgsmålene, så de alle indeholder 2 niveauer. Ja/nej-

²⁴ Fritidsvariablene, som er binære variable, er dermed analyseret med en "linear probability model". Det er testet at resultaterne af denne ikke adskiller sig mærkbart fra en estimation med en logit-model.

spørgsmål holdes i deres oprindelige form, mens de øvrige spørgsmål kodes, så 1,2 og 3=0 (negative svar) og 4,5 og 6=1 (positive svar). Spørgsmålet om bevægelse kodes så under 60 minutter=0 og over 60 minutter=1. Ved at omkode til to niveauer kan der anvendes en sandsynlighedsmodel (logit-model).

Resultaterne fra folkeskolens afgangsprøve 2010

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole var ved evalueringens start allerede i gang med at gennemføre kvantitative analyser af resultaterne fra folkeskolens afgangsprøve 2010. Rambøll Management Consulting fik adgang til relevante resultater fra denne undersøgelse og har anvendt disse i indeværende rapport. Det er klart angivet, hvornår data stammer fra DPU's undersøgelse. Den fulde rapport fra DPU kan findes her:

[http://pure.au.dk/portal/en/publications/id\(ef4b4200-a689-11dd-ac07-000ea68e967b\).html](http://pure.au.dk/portal/en/publications/id(ef4b4200-a689-11dd-ac07-000ea68e967b).html)

Dette blev suppleret med karakterdata fra Københavns Kommunes kvalitetsrapporter, beregnet for 2009 og 2010 under ét. Disse er socioøkonomisk korrigeret af Københavns Kommune og giver mulighed for at sammenligne resultatet for hver af de tre heldagsskoler med det kommunale gennemsnit.

I begge tilfælde sammenlignes gennemsnitlig karakterer.

Trivselsundersøgelse blandt lærere og pædagoger

Fra Københavns Kommune modtog Rambøll gennemsnitsværdier for hver af de tre heldagsskoler samt kommunens andre skoler samlet for udvalgte variable for de trivselsundersøgelser, der blev lavet blandt kommunens lærere og pædagoger i 2010. Disse data blev anvendt til at analysere, om der er forskel på selvvurderet trivsel blandt lærere og pædagoger på heldagsskolerne sammenlignet med kommunens andre skoler og institutioner. Til analysen anvendes sammenligning af simpelt gennemsnit.

Nøgletal (økonomiske og andre) fra Københavns Kommune

Rambøll har modtaget udvalgte nøgletal for de tre heldagsskoler. Disse tal er i rapporten blevet anvendt til at beskrive heldagsskolerne. Følgende tal er modtaget og analyseret:

Andel af lærernes tid der anvendes på undervisning. Tallene stammer fra Københavns Kommunes kvalitetsrapporter.

En oversigt over nettodrifsarealer (dækker over de gulvkvadratmeter, som kan anvendes til drift eksklusiv rengøring) for skoler og tilknyttede fritidshjem, integrerede institutioner og klubber med tilhørende tal for belægning (antal elever/børn). På denne baggrund er der udregnet et tal for antal m² per elev. Tallet er udregnet ved at det samlede areal (skole+integreret institution+fritidshjem+klub) er blevet divideret med det samlede antal elever/børn (skole+integreret institution+fritidshjem+klub). I de tilfælde hvor ikke alle oplysninger har været til rådighed, er skolen med tilhørende institutioner udgået.

Budgettal – hertil anvendtes et notat udarbejdet af Københavns Kommune, hvor udgifter til heldagsskolerne blev sammenlignet med udgifter til kommunens andre skoler.

Tal for anvendelse af madskole på de tre heldagsskoler. På baggrund af opgørelser for salg af mad-abonnementer i marts 2011 og skolernes samlede elevtal, har Rambøll udregnet andelen af elever, der deltager i madordningen på de tre heldagsskolerne. Andelene er udelukkende beregnet på baggrund af opgørelser fra marts 2011.

Telefoninterview med 62 forældre til børn i Københavns Kommunes heldagsskoler

Rambølls internationale interviewerkorps interviewede 62 forældre fordelt på de tre heldagsskoler. Interviewene blev gennemført på dansk eller på respondenternes modersmål og havde en varighed på 20-30 minutter. Interviewguiden var bygget op med lukkede og åbne spørgsmål, så forældrene havde mulighed for at uddybe og begrunde deres svar på de lukkede spørgsmål.

Forældrene var udvalgt efter følgende kriterier:

- Ca. 20 fra hver skole hvoraf ca. halvdelen har mindst ét barn på en anden skole
- Rimelig spredning på de forskellige sprogrupper. Blandt respondenterne er følgende sprogrupper repræsenteret: Albansk, arabisk, berbisk, dansk, kurdisk, makedonsk, mandinka, polsk, serbokroatisk somali, tigrinya, tyrkisk, urdu, bosnisk og hebraisk.
- Rimelig spredning på alder. Alle klassetrin er repræsenteret. Færrest fra børnehaveklasse (5 respondenter) og flest fra 5. klasse (17 respondenter).
- Rimelig fordeling på køn. Respondentgruppen er fordelt med 50 % drenge og 50 % piger.

Med kun 62 forældre, der skulle interviewes, var målet ikke at nå et repræsentativt sample, men derimod blot at have en rimelig spredning på de centrale baggrundsvARIABLE. Analyser blev gennemført med simple krydstabeller (skole*besvarelser) og kodning af kvalitative data.

Interview med interessenter

Følgende interessenter blev interviewet enten face-to-face eller over telefon:

- BUPL (telefon)
- Danske skoleelever (telefon)
- Skole og forældre (telefon)
- Landsforeningen for Socialpædagoger (face-to-face)
- Københavns Lærerforening (face-to-face)

Hvert interview varede omkring 45 min. De blev gennemført som semistrukturerede interviews med udgangspunkt i den samme interviewguide.

Erfaringer fra andre heldagsskoler

I forbindelse med evalueringen af heldagsskoler i Københavns Kommune har Rambøll kigget på erfaringer fra andre heldagsskoler – nemlig Odense, Århus og Ishøj. Der er gennemført evalueringer af de tre heldagsskoler i Odense²⁵ og af de to heldagsskoler i Århus²⁶, mens der ikke er gennemført en egentlig evaluering af heldagsskolen i Ishøj. De gennemførte evalueringer dokumenterer kun i begrænset omfang effekten af heldagsskolerne, hvorfor en sammenligning af disse og heldagsskolerne i København ikke er meningsfuld.

²⁵ Lars Holm, 2009: *Heldagsskolen som uddannelsespolitisk initiativ – Tredje statusrapport 2008-2009*

²⁶ Brøndum og Fliess, 2009: *Evaluering af heldags- og magnetskolerne i Aarhus Kommune*